

Diunvuija Ku dituku dia Dipungila Dipia-dipia

MATAYO

Mei a ku mpala

« *Muntu kakuikala ne muoyo anu bua bidia nkayabi, kadi bua mei onso adi alupuka munda mua Nzambi* » (Lumu luimpe luakafundabu kudi Luka 4. 4).

Edi ndiandamuna dia Mukelenge wetu Yesu Kilisto kudi Satana muteyanganyi, didi divuluija bena kuitabusha ne, kudisha kua muoyo wa buana bua Nzambi udi munda muabu, ne kudiunda kuabu kua mu nyuma, kudi kufuma ku dibala dilondangane ne dia ku dituku ku dituku dia Dî dia Nzambi.

Bua kukankamika ne kulombola dibala edi, dipungila dipiadipia, tshitupa tshibidi tshia Mukanda wa Nzambi, diakakosolodibua mu bitupa bia mvesa mitshintshika ya kubala ku dituku ku dituku, mikale ne diunvuija dikesé. Diunvuija ditudi nadi mu bianza edi, didi tshitupa tshia mudimu wa mikanda itanu (ya kubala kua diyi dia Nzambi mu bidimu bitanu). Tshikebelu tshia mudimu eu tshidi mu mukanda eu mu Français.

Katubangi kubala mu mudimu eu, katuyi banji kulomba Nzambi bua mei aa ikale ne dikuatshisha mu mitshima yetu.

Kuvuluka :

(mv. 4-9 = mvesa 4 ku 9)

(mv. 4, 9 = mvesa 4 ne 9)

(Heb. 1. 1, 2 = Hebelo shapita 1 mvesa 1 ne 2)

Table des matières

Matayo 1. 1-17	5
Matayo 1. 18-25 ; 2. 1-6	6
Matayo 2. 7-23	7
Matayo 3. 1-17	8
(kulonda) Matayo 3. 1-17	8
Matayo 4. 1-11	9
Matayo 4. 12-25	10
Matayo 5. 1-16	11
Matayo 5. 17-30	12
Matayo 5. 31-48	13
Matayo 6. 1-18	14
Matayo 6. 19-34	15
Matayo 7. 1-14	16
Matayo 7. 15-29	17
Matayo 8. 1-17	18
Matayo 8. 18-34	19
Matayo 9. 1-17	20
Matayo 9. 18-38	21
Matayo 10. 1-23	22
Matayo 10. 24-42	23
Matayo 11. 1-19	24
Matayo 11. 20-30	25
Matayo 12. 1-21	26
Matayo 12. 22-37	27

Matayo 12. 38-50	28
Matayo 13. 1-17	29
Matayo 13. 18-30	30
Matayo 13. 31-43	31
Matayo 13. 44-58	32
Matayo 14. 1-21	33
Matayo 14. 22-36	34
Matayo 15. 1-20	35
Matayo 15. 21-39	36
Matayo 16. 1-12	37
Matayo 16. 13-28	38
Matayo 17. 1-13	39
Matayo 17. 14-27	40
Matayo 18. 1-14	41
Matayo 18. 15-35	42
Matayo 19. 1-26	43
Matayo 19. 27-30 ; 20. 1-16	44
Matayo 20. 17-34	45
Matayo 21. 1-17	46
Matayo 21. 18-32	47
Matayo 21. 33-46	48
Matayo 22. 1-22	49
Matayo 22. 23-46	50
Matayo 23. 1-22	51
Matayo 23. 23-39	52

Matayo 24. 1-14	53
Matayo 24. 15-31	54
Matayo 24. 32-51	55
Matayo 25. 1-13	56
Matayo 25. 14-30	57
Matayo 25. 31-46	58
Matayo 26. 1-16	59
Matayo 26. 17-30	60
Matayo 26. 31-46	61
Matayo 26. 47-48	62
Matayo 26. 59-75	63
Matayo 27. 1-18	64
Matayo 27. 19-31	65
Matayo 27. 32-49	66
Matayo 27 50-66	67
Matayo 28. 1-20	68

Matayo 1. 1-17

Diakula dia baprofete diakapuwa kukadi bidimu nkama inayi. Kadi, bua Nzambi, « tshikondo ntshimane kukumbana » (Galatiya 4. 4). Udi wakula mpidieu « mu Muana wandi » bua kumanyisha tshisamba tshiende (Isalele), bantu buonso ba pa buloba bujima, ne kudi muntu ne muntu yonso wa kutudi, **mukeshi mulenga** wa lumu luimpe (Heb. 1. 1, 2). Lumu'elu luimpe, ludi lubumbakaja mu miaku ei mikese ne : **dipa dia Muana eu.**

Kadi, mushindu kayi wa tuetu kufika ku dimanya dimpe dia muntu wa mushindu eu ? Nzambi wakalongolola, pakatupeshaye bafundi ba lumu luimpe banayi, bua tuetu kumona mua kutangila butumbi bua muan'andi mu mishindu ya bungi, bu mutubu babalakasha dibue dia mushinga mukole ku minda ya bukenke bushilangane **Matayo** : udi lumu luimpe lua **Mukelenge**. Ke bualu kayi kulondangana kua ndelanganyi ya bankambua ba Muke lenge mu mubidi, kudimu ne mushinga, bua kujadika Masiya, mu milayi ya kapeshabo **Abalahama** ; ne kuleja patôke, bupianyi buandi bua nkuasa wa bukelenge bua tatu wende **Davidi** (Ngal. 3. 16 ne Yone. 7. 42). Kadi mu mukanda eu mule wa ndelanganyi, mena makuabu adi mafundibue ne kanyinganyinga ka bungi. Bu mudi dina dia (Ahasa, Manase, ne Amona) ; kaakamanya mua kukupudibia nansha. Makuabu pau, bu mudi (Lahaba, Luta ne mukaji wa Uliya), adi mafundibua bua kutuvuluija bunene ne buimpe bua **ngâsa** wa Nzambi, udi udime- nesha kudi bantu'aba ba bisamba bia bende, bakadi kabayi bamuakanyine. Ngasa eu, udiku lelu kabidi muomumue, dipa dia Musungidi kudi bena Isalele, kudiba pa buloba buonso bujima, ne kûdi wewe pebe udi ubala mifundu ei lelu.

Matayo 1. 18-25 ; 2. 1-6

Yesu wakasua kulua pa bulob'ebu, mushindu udi bantu buonso balua, mbuena kuamba ne, mu kuledibua bu mudi bantu buonso baledibua. Bantu bakuabu bakasangana luse lua pa bualu, bu Yosefe ne Maliya, bakasungudibua bua kuikala bakididi ne bakoleshi ba **Muana wa Nzambi**. Meshi a Nzambi akadi akumbana, diledibua dia mupianyi wa nkuasa wa bukelenge bua Davidi didi dikumbana mu **Betelehem**, musoko wa Bukelenge, bilondeshele mei akadianjila ba profete bandi kuakula kale. Bionso ebi bidi bilondangana ne lumu elu luimpe lua Matayo. Ludi luakula bua bukelenge bua muan'ende eu, ke bualu kay, mu bafundi bakuabo ba lumu luimpe bu mudi Mako, Luka, badi bakula bua kuledibua kuandi mu tshidilu tshia Nyama, kadi emu, bualu bua butumbi buandi bu mukelenge, badi bakula bua nzubu (fuangikija Mat. 2. 11 ne Luk. 2. 16). Bualu bua tshidilu tshia nyama, tshidi tshimue tshia ku bimanyishilu bia bupele ne kudipuekesha bia buntu buandi pa buloba. Ne kabidi, bua kulesha butumbi ne bunene bua Muan'ende, Nzambi mu bukole buandi, wakenzeja bua Muana wandi akukudibue kudi bengi ba mushinga mukole : Bena meshi bakalua kudi diba dipatukila. Kadi kudi bantu bakadi ne butumbi ba bera Yuda, nansha umue wabu kakadi mulongolola meshi bua kutuila Mashiya wa Isalele binu ne kumukukuila. Kabena bitabuja mene dilua diandi munkatshi muabu bu mashiya mulayibue. Tshidi tshikondo tshia midima mikole tshia tshisamba etshi. **Helode**, mushipianganji udi ukokesha mu Yelushalema. Mushindu kayi udibi bitapuluke ne mei adi mafunda mu Dutelenome 17. 15; bualu bua yeye Helode eu wakadi muena Edoma !

Kumusha anu kasumbu aka kakese kadi Luka uleja, muntu mukuabu nansha umue mu Isalele, kakadi windila Kilisto. Ne lelu kabidi, tudi mua kukonka, kudi buonso badi babikidibua ne, badi bera Kilisto, buonso buabu, badi bindila dilua dia Mukelenge dia tshiakabidi anyi ?

Matayo 2. 7-23

Ku nyima kua luendu lule ludi ne mufuanu mu Mis. 72. 10, bena meshi bakalombodibua kudi mutoto too ne muaba wakadi muana. Bualu ebu buakadi kudibu disanka dinene ! Pakasanganabo muana, bakamukukuila, bakamusawila milambu yabu, ne bakapingana mu « munga njila ». Mu tshinfuangikishi tshiabu, katuena tumona mushhindu udi muntu yonso mua kula ku mpala kua Mukelenge anyi ?

Mu tshitupa etshi, meshi adi Helode wela a kushipa Muana, adi manyangakajibue. Pamue ne a satana, wakadi wenzesha bua muana ashipibue, bualu bua wakadi mumanye ne, ku dibuela dia Muana pa buloba, neatshimunyibue kudiye. Luendu lua kunyemena mu Ejipitu, ludi mushhindu mulongolola kudi Nzambi wa kusungila muana ku bulongolodi bubi' ebu ; ludi kabidi luleja ngasa, bualu bua, wakasua (Mukelenge) kulonda njila umue wakendela tthisamba tshiende musang mukuabu.

Mena abidi akapeshibua Muana wa Nzambi : – **Yesu** (kunvuija ne Nzambi Musungidi) shap. 1. 21, didi dina dia mushinga mukole mu mutshima wa muena kuitabuja yonso. Dikuabu – **Emanuele** (kukudimuna kua muaku ne Nzambi udi netu) shap. 1. 23. Wakabikidibua dina dikuabu ne, **muena nazaleta** mv. 23, didi ne diunvuija mishindu isatu :

1. **wa tshijila wa Nzambi** – bilondangana ne mukanda wa Nomba 6.
2. Wakadi kabidi lutonga lua Ishayi (tatu'ende wa Davidi) **lutonga** lupia-lupia ludi lukuama mamuma (tangila ku mei a diunvuija mu Yeshaya 11. 1).
3. Pashishe neikale muntu udibu kabayi bamanye, udibu balengulula wa mu musoko wa **nazelata** (Yone 1. 47).

Matayo 3. 1-17

Bu mushindu utu munyampala (ambassadeur) udianjila ku mpala kua nfumu munene, Yone mubatiji udi udianjila ku mpala bua kumanyisha dilua dia Mukelenge. Kadi eu mukelenge, kena mua kulua munkatshi mua bantu badi kabayi banyingalasha mitshima yabu bua malu mabi abu nansha. Bua bualu ebu, diyisha dia Yone didi ne kipatshila ka muntu yonso **kukudimuna mutshima**. Kadi bua bafalesa ne ba sadoka ¹, bakadi balua ku dibatiza diandi ne mitshima ya (buakane bua bu muntu ²) anyi kabayi ne dinyingalaja ku dikudimuna dia mutshima dilelela, kudibubu Yone udi wakula bua **tshilumbuluidi tshilualua**.

Tudi tumona Mukelenge ulua biende bua kubatijibua kudiye. Yone wakamona bualu bua kukema, pakatangilaye eu wakamanaye kumanyisha ne : « udi muntambe même, ntshiena nkumbana bua kusulula nshinga ya ku bisaba biandi » ; yeye eu ulua bua kubatijibua kudiye. Kadi mu mv. 15, tudi tunvua dî dia ku mpala dia Mukelenge Yesu mu lumu elu luimpe lua Matayo : « lekela bienzeke mpidieu... ».

Tô ne apa, muntu wakamanya anu bua **kuenza** malu mabi ; budiye nabu mpdieu, mbua kulekela Nzambi enze mudimu mu Kilisto Yesu ne « akumbaje buakane buonso » (Lomo 10. 3). Nansha biakadi ne, yeye

Yone ke wakadi ubatiza, badi bamba bua bualu buandi ne :
« Nunku Yone wakamulekela anyi wakitabuja (bilondeshelle mukanda wa tshiluba) (buena kuamba ne Yone wakalekela Mukelenge Yesu) bua enze ». Katuena bietu ne disanka dia **kulekela Mukelenge kuenza mudimu muomumue anyi** ?

1. Bafalesa ne basadoka : bakumudilu bakadi bitabuja dibika dia bantu ku bafue, bibidi kabakadi bitabuja nunku nansha. 2. Buakane bua bu muntu : propre justice (mu français)

(kulonda) Matayo 3. 1-17

Pa dib'adi, Mukelenge udi ulupuka mu mayi bualu bua ye ye kakadi ne bualu nansha bumue bua kutonda. Ne tangila diulu didi diunzuluka bua bualu buandi, bua kufila bumanyishi mishindu ibidi : – Nyuma muimpe udi upueka pa mutu pandi, bu manyi a tshijila akadibo bela bua kusungula mukelenge (1 Sam. 16. 13). – Pa dib'adi kabidi, udi wangata kudi Tatu wende dî dia lutulu, dia dinanga ne dia dimuanyisha.

Matayo 4. 1-11

Mûshibue ntente ne bukole bua Nyuma Muimpe, Yesu udi pabuipi bua kubanga mudimu wende. Kadi bu mudi muena mudimu yonso wa Nzambi, budiye nabu mbua **kutetshibua** diambedi. Nunku Muana wa Nzambi mu kuteyibua kuende, udi ne nvita ne muena lukuna munene Satana. Yeye eu, bua kumusha muntu wa Nzambi mu nshila wa ditumikila, udi wenza mishindu ya budimu ibidi – udi uteka malu makole mu nshila (kadi bua Kilisto, bionso ebi nebikale bu nvita ya mu getsemane). Mushindu wandi muibidi, udi uteka **ku luseke lua nshila** bintu bidi bisankisha mutshima. Ke buteyi budi Satana uteka apa.

Kadi tumanye bimpe ne, mv. eu udiye wakula mei adi mafunda mu Mis. 91. 11, 12, udi udkanda bua kupueka mu mvesa wa 13 udi ulonda. Bualu bua nvese udi ulonda, udi wakula bua ditshimuna diandi pa Nyoka wa dikala : « neudiate pa nyama wa ntambue, ne pa nyoka wa dikala, neutue muana wa nyama wa ntambue ne wa nyoka miseba ». Nyoka eu nyeye udi muakudibue mu Gen. 3. 15 ne : muana wa mukashi neamukume ku mutu kuende « muana wa mukaji, nKilisto mene ». Mu mparadizu, Adama muntu wa kumudilu, muikale ne bionso, wakapona ku mateyi asatu : – lukuka lua mubidi, – lukuka lua mesu ne - kudisua kua mutshima ; kadi eu Muntu mpuangane, udi utshimuna satana, nyoka wa kale mu **tshipela** (mudi kamuyi bionso), kupitshila anu ku bukole bua Dî dia Nzambi (1 Yone 2. 16 ; Mis. 17. 4). Ne, bu mua kakengaye pakateyibuaye, muomumue udi mumanye mua kukuatshisha buonso badi bateyibua (Ebel. 2. 18).

Matayo 4. 12-25

Mei adi mafunda mu Yesh. 9. 1, 2, atudi tubala muaba eu, adi ne dishintuluka dikesé mu mvesa ei 16 ya mu Matayo. Mu tshikondo tshiakadi muprefete wakula, tshisamba tshiakatshidi « **tshienda** » mu midima. Kadi katataka apa tudi tubala ne tshidi « **tshisomba** ». Muaku eu udi unvuija ne, tshisamba etshi tshiakamana musangu mule kuikala ne kujalama ne bishimikidi mu muaba kûle ne munya wa Nzambi, ne tshiakamana kujimija dikima ne ditekemena. Mu tshikondo mene tshia mushindu eu, ke tshidi dikuatshisha dia Nzambi mua kumueneka kudibu. Yeye, ûdi **Munya**, udi umueneka, mutuadile bantu dipikudibua. Udi wenda upita mu njila. Ku dibikila diandi, bayidi bakuabu bakakuatshibua ku dinanga diandi, bakamulonda : babidi apa ; bakuabo babidi papa : Simona ne Andele ; Yakobo ne Yone. Bua bayidi aba, tshidi tshikondo tshia kuangatata muntu ne muntu dipangadika bua kulonda kashidi Muntu eu udi mushintulule muoyo wabu musangu umue, ne kabayi muakumupua muoyo nansha (shap. 19. 27). Eyo, **anu pa diba adi**, badi bashiya tatu wabu, buatu ne tupamba kabidi. Kulekela kua bionso ebi, mbua kuikala ne Muyishi, wakadibu too ne katataka kabayi banji kupeta ; ne bua kuangata kudiye mulayi wa mudimu mupia-mupia : wa balue bikondo ku mpala bilembi bia **bantu** bua bualu buandi. Tshikondo tshilualua, Mukelenge neabavuije batangadiki ne bapostolo.

Bena Kilisto buonso kabena babikidibue bua kulekela midimu yabu ya bianza anyi kushiyangana ne meku abu bua kukuatshila Mukelenge mudimu nansha. Kadi, buonso buabu bakunvua, muntu ne muntu pa buende dibikila edi ne : « **undonde** ». Wewe biebe ukadi munvue dibikila edi, udi muandamune mushindu kayi ?

Mvesa wa 23 ne 24, idi ifila tshikoso tshia mudimu muimpe ne wa dinanga wa Mukelenge Yesu.

Matayo 5. 1-16

Kulonda Yesu, diambedi kudi kunvuija kumutumikila

(Yone 12. 26). Pa diba adi tudi tulesha **ngikadilu imue nandi**. Mukelenge udi ubanga kulongesha bayidi bende ngikadilu ei wamba ne : Badi bapele mu mutshima badi ne (disanka) ; kena wamba badi basue kulesha dimanya nansha ; kadi badi banyingalala bua malu mabi a pa buloba, kabayi bapungila bua kuleja buimpe ne luse ; badi batantamana bua Mukelenge mu malu mabi adibu babenzele ne mu makenga... Bantu babungi, kabena bakeba disanka dia mushindu eu to. Kadi kudi bena Kilisto, disanka diabu, disankishibua, nkuikala batumikidi ba **Mukelenge**. Nunku masanka mimpe a bukelenge adi mabatekela ne adi abakanyina.

Mu mv. 13 ne 14, tudi tumona ngikadilu ibidi idi bena kilisto bakumbasha patshienabu pa buloba katataka. Kutapuluka kuabu ne malu mabi, badi ne dina dia « luepu ». Luepu ludi lukanda dibola dia tshintu. Badi kabidi bu « **munya** ». bua kukenkesha ngikadilu ya Nzambi pa buloba kudi bantu badi mu midima ya pa buloba ; kubangila kudi ba « mu nzubu yabu » : anyi diku diabu. **Mulondo**³, wakadi wambuluisha bu tshipiminu matuku au, udi tshinfuanyi tshia mudimu wa bianza ; **bulalu** (luk. 8. 16), budi tshinfuanyi tshia lulengu. Malu abidi manene mikale mashilangane, Tshirema tshia bumue bua bua ku malu aa abidi nkayatshi, tshidi tshikumbana bua kujima bukenke bua muana wa Nzambi buakadiye mua kukenkesha.

3. Tshivuadi : boisseau

Matayo 5. 17-30

Katuena mua kubala mv. 17 ne idi ilonda, tuetu kupanga kupeta buowa nansha. Mukelenge kena wakula anu mei aa patupu ne : tshiakaluila bua **kushipa** mikeshi ya Mose, (yoyo mene yakadi too ne katataka itupisha) ; kadi, tangila udi uyipesha diunvuija ditambe buimpe dia disua dia Nzambi. Tô ne apa, muena Isalele mulelala, wakadi utekemena kupeta muoyo wa tshiedelele anu « ku dikumbaja dia mikeshi, kubangila pakatshidiye muana » (tangila Mako 10. 20). Kadi katataka, mei a Yesu, kaena amushiya ne mpata mu ngelelu wende wa meshi wa mushhindu eu to. Muena Isalele udi udikonka mu mei aa ne, bikala bualu budi nunku ku buakane bua Nzambi, nganyi udi mua kusungidibua ? Eyo, buakane buonso bua Nzambi buakadi mu muntu eu wa kukema. Yeye mene **muntu umue au**, wakalua bua kumanyisha buakane buonso bua Nzambi, Nyeye wakalua kabidi bua **kubushikisha pa muaba wetu** (mv. 17 - Mis. 40. 8-10).

Ntendelelu wa buena yuda, kakamanya ndondo wa meshi a Nzambi ku bualu bua **tshiji**, ne bua **disu dibi** nansha. Bakadi bapisha anu mamuma adi mabi, bu mudi : bushipianguyi (dimuma dia tshiji), ne masandi (dimuma dia disu dibi). Kadi, mikeshi ya Mukelenge idi ibangila ku **muji** wa malu aa mabi, itutuisha mu kondo ketu ka mutshima ne, malu onso mabi adi alupukila anu mu mutshima wetu mubi, wowo ke udi mushimi wa malu aa (shap. 15. 19). Bionso ebi mbualu bua, Mukelenge udi musue ne, ku mpala kua tuetu kumanya buimpe bua **ngasa**, bidi bikengela tuanji kumanya ne kunvua **mushindu kayi** utudi tumukengela.

Matayo 5. 31-48

Katupu muoyo ne udi wakula apa mMasiya Mukelenge wa Isalele to. **Dilongesha** diandi diakabikiduba bu **mei ne mikandu a bukelenge** ⁴, bualu bua didi dileja ngikadilu mujima udi ukumbanyina bantu balua kubuela mu bukeleng'ebu. Kadi, ndishilangana kayi dinene ditudi tusangana pankatshi pa dilongesha edi ne mikeshi ya bantu idibu bele pa buloba, ya pa buloba idi miashibue pa dikuba **makokeshi** ⁵ a bantu, ne pa **mutshima wa lumpukusu** ⁶ : bu mudi bantu bakula ne « muntu ne muntu adikebele » ! Kadi dilongesha dia Yesu, kadiena dikandika anu meshi aa a lumpukusu, kadi didi dilongesha **dinanga, kudipuekesha** ne **kudipidia** ku mutu kua malu onso, muikale menemene muenyi ngelelu wa menji wabantu ba pa buloba ebu. Babungi badi belangana meji ne, dilongesha dia mushindu eu, kadiena mua kukumbajibua pa buloba apa nansha kakese. Mbuena kuamba ne, muena kilisto wasua kukumbaja mu kabujima dilongeha edi, neikale muntu wa patupu ne neakengeshibua kudi muntu yonso ! Kadi tumanye ne, diba didi muntu yonso utumikila Dî dia Mukelenge, yeye pende kena upanga mua kumukuba ne kumusungila ku malu onso makole adi amukuata, bualu bua badi bakumbaja disua diandi. Ne kabidi, ngikadilu wa mushindu eu, udi ne bumanyishi bukole ne bukumbane budi bunyangakashu meshi a badi bakeba kukengesha bena kuitabuja ; bualu bukuabu, budi bufikishisha bantu aba ku dikudimuna dia mutshima.

Tuetu babale bimpe mv. ei 38-48, netumone ne, idi itupuekesha ne itutuisha. Netumone kabidi ne, pankatshi petu ne muntu eu udi mifundu ei yakula 1 Pet. 2. 22, 23 ; Yakobo 5. 6 ; ne mikuabu kabidi ya bungi, padi Ntanta munene. Kadi tshiakadi tshitamba kupesha dilongesha dia Yesu bukokeshi ne tshinemu, tshiakadi ne, yeye wakadi **wenza** diambedi malu akadiye **ulongesha** (shap. 7. 29 ; Bienz. 1. 1).

4. Mei ne mikandu : charte • 5. Makokeshi : droits • 6. Lumpukusu : egoïste

Matayo 6. 1-18

Bintu bia **luse**, (mv. 1 ku 4), **Disambila** (mv. 5 ku 15) ne **bijila** (mv. 16- ku 8), adi malu asatu adi bantu bakumbaja « **dibanza dia kutendelela**

Mukelenge udi utulongesha mushindu kayi wa **kulomba**. Mu mishindu yonso, kabiena bualu butudi tukumbanyina nansha, kadi, udi mushindu, mu kudipuekesha kuonso, wa tuetu **kuteka majinga etu** mu musokoko, mu nzubu yetu, kudi **Tatu wetu udi mu diulu**. Mei etu, misangu mikuabu kaatu bu biakulakula bia patupu anyi ? diambulula dia miaku imue anyi ? (tangila Muambi 5. 2). Eyo, tô ne disambila dimpe « dia **Tatu wetu udi mu diulu** », didi Mukelenge Yesu ulongesha bayidi bende (mv. 9 ku 13), diakadi dikumbanangane ne majinga a tshikondo, diakamana kulua kudi ba bungi disambila dia **kuambulula ku muoyo dia patupu**. Muana wa Nzambi udi ne masanka akadi muena Isalele kayi mupeta nansha. Udi mua kusemena **ku bukole bua Nyuma**, ku nkuasa wa ngasa **mu dina dia Mukelenge Yesu**. Koku eku, tutu tusemenaku bua kusuna bia bungi anyi ?

Matayo 6. 19-34

Disu dimpe ⁷, ngedi didi ditangila anu **tshintu tshimue**. Tshintu etshi, « bubanji » ebu bua muena kuitabuja, nKilisto nkayandi. Tudi tumutangila « kakuyi tshilulu tshikudika pa mpala » mu Dî diandi, ne butumbi ebu budi butemena muntu wetu wa munda (bala 2 Kol. 3. 18 ne 4. 6, 7). Muoyo wetu kawena mua kuikala mu diulu ne pa buloba musangu umue nansha. Kujinga bubanji bua mu diulu, ne popamue kubutshila bintu pa buloba, adi malu abidi matapuluke. Bualu bukuabu, bidi bualu bukole bua kukuatshila bakelenge babidi mudimu (mv. 24). Bualu bua, mikeshi yabu idi mitapulukangane. Mukuabu udi mua kudikonka ne, patualekela Mamona (bubanji bua pa buloba ; tangila Luk. 16. 13), katuena tudivuija bapele ne kupangila bintu bitudi nabi bualu bua muoyo eu anyi ? Pa bualu ebu Mukelenge udi udimusha munyi : « **ebu mbualu** bundi nnuambila ne : Kanutambi kuelangana meshi bua muoyo wenu... » (mv. 25). Bu mudi Mukelenge utuambila, tubululayi mesu etu bua kutangila. Tutangile mu bufuki bumanyishi bua bungi bua dinanga, ne bua buimpe bua Batu udi mu diulu : bilongo, nyunyu... (fuanyikija ku Mis. 147. 9).

To, Nzambi kakuikala muena dibanza wa badi bajimija bionso bua bualu buandi nansha, ne wa badi bamusungule Yeye. neapeshe bonso bidibu nabi bualu kabidi. (Luka 10.

42). Kadi, bidi bikengela kubangila apu.

⁷. Disu dimpe : l'œil simple

Matayo 7. 1-14

Mvesa 1 ku 6 ne mv. 12, idi iteka ku mesu kuetu Ngikadilu idi mua kulongolola **malu adi mua kulua pankatshi petu ne bantu bakuabu**, anyi ne bana betu. Bua kupeta bipeta bimpe ku malu aa, bena meshi ba pa buloba buonso, bakuwuja nzubu ne difunda ⁸ dia mikanda ya dilongesha dia nsombelu, ya tshididi, ne ya ngikadilu wa ntendelelu. Kadi bua Mukelenge, mvesa umue udi ukumbana bua kunvuija, ne kufila tshipeta **tshiende tshia lungenyi** lua Nzambi, **luakane ne lua kashidi** : « nuenzele bantu malu onso anudi basue bua banuenzele » (tangila ne mu Lom. 13. 10). Tshipeta tshia mushinga mukole, Tshitudi ne bualu bua kukumbaja dituku dionso. Misangu yonso ne mu bualu buonso, tukebe bua kuditeka pa muaba wa bakuabu batudi n'abu bualu.

Mv. wa 13 ne 14, udi utuvuluija ne, bikalaku kudi bakalenga babidi, kudi kabidi **nshila ibidi**, ne **mishiku ya kubuelela ibidi**. Nshila munene udi wa **bantu ba bungi** bendelamu. Yey'eu udi ne dina apa bu didimusha (didi dikuatshisha buowa) : « **wa kabutu** » (mv. 13) ! Ku luseke lukuabo, njila mukese anu banyakanya ke badi **basanganamu** (bualu bua banyakanya ke badi **bamukeba** tangila mv. 7) eu nshila udi uya ku **muoyo**. « Mushiku wa mbelu mukese » badi baubuela, anu badi bamane kulekela **majitu** a malu mabi a pa buloba, ne a buakane bua bu muntu, ne nkuka ya pa buloba ebu yakamana mioyo yetu kuambula.

8. Nzubu ya difundila : bibliothèque

Matayo 7. 15-29

Bualu bua, badi bamanya mutshi onso ku mamuma aa, kanuena numona mu mv. 22, bantu ba mushinga anyi ? Badi bamueneka mu bianza biabu ne midimu mimpe ne mikumbane : – mei a tshi profete, – malu a kukema, – dipata dia nyuma ya bukoya... bionso ebi bienza mu dina dia Yesu. Nansha nanku, Mukelenge Yesu neabambile ne « ntshienia munumanye ». Mamuma enu kaakadi mamuma a **ditumikila** kudi Nzambi.

Malongesha aa onso, kaena makole bua kûnvua nansha. Tshidi tshitupangila ke nkunvua, kadi **kuakumbaja**. Ke Bualu kayi bua kujikija dîsha diandi, Mukelenge udi unviuja ku lusumuinu lukesé, dishilangana didi pankatshi pa **dienza** ne **diunvua** tshianana dia dî. Tangilayi **Nzubu ibidi**, idi ku mesu mifuanangane. Kadi pueka muinshi mu buloba ne tangila ! umua udi muibakibua pa **lubuebue** lua ditabuja dia Mukelenge Yesu (1 Kol. 3. 11) : muibaki wende wakumbula muinshi mule (Luk. 6. 48). Mukuabu nzubu udi muashibua anu pa **lusenga** ludi lunyunga ne kaluyi ne nshindamenu, mundidimbi wa **meshi a bantu**. Too ne ku diteta, diteta didi ne mushinga – bualu bua kakuyi diteta edi, katuakadi mua kumanya mua kuyitapulula. Pashishe... ! londesha bua kumanya tshiakaluila nzubu muibidi. **Muena meshi** ne **mupote**, aa mmena a muntu ne muntu wa ku bibaki aba babidi. Udi biebe ukumbanyina **dina** kayi ?

Matayo 8. 1-17

Mudimu wa dinanga, ne wa buakane wa Mukelenge, udi udianshila ku mpala kua **dilongesha diandi**. Tudi tutangila bantu basatu badi bondapibua. Muena **kaneke** wa mu mv.2, udi mumanye bukole bua Yesu. Kadi udi wela mpata ku dinanga diandi : « **wewe musue** udi mua... ». Yesu udi musue ne udi umondapa (Osheya 11. 3 ndekelu).

Kamanda ka masalayi lukama ka mu Kapenuna, kadi kasemena mu meshi abidi, a bukokeshi bua bukole buonso bua Mukelenge ne a kudipidia kuende. « **amba anu dī dimue...** » Edi ditabuja dia pa buadi dia mushindu wa nunku didi dikemesha Mukelenge ne dimusankisha. Udi udifila bu tshilejelu kudi bantu badi badi bamulonda, diodi edi kadiena petu ditulongesha anyi ?

Ku ndekelu, bidi bikengela bua Mukelenge enza penda mudimu mu **diku** dia bantu benda. Mu nzubu wa muyidi wandi Petelo udi wondapa mamuenda muenu.

Yesu kakondapa basame mu mushindu wa ba munganga ba pa buloba, badi batangila, bateta, benzela muttu dibeji bua kusumba manga, bangata difutu dia mudimu wabu ne baya nansha. Kakasanka anu bua kondapa. Kadi kabidi **wakambula** makenga etu, ne « **wakambula** masama etu », kubangila ku muji wau, udi bubi, ne wakunvua bujitu buawu, ne bululu buau buonso (Yone 11. 35). Luse lua nunku, kaluena lutamba buimpe bua kuondapibua patupu anyi ? Basama ba mu Kilisto kabena ne dimanya edi nansha.

Matayo 8. 18-34

Kudi bafundi badi badifila bua kumulonda kuonso kudiye uya, Mukelenge udi udianjila kubadimusha ne, bua kumulonda mu nshila wende, budi buimpe nkudipidia. Nyunu ya mulu idi Tat u wa mu diulu udisha (shap. 6. 26), idi ne miaba mimpe kupita wa ye ye mufuki wayi, pakadiye pansi pa buloba. Didipuekesha dia Mukelenge diakadi dinene ! Kakasangana, pa buloba muaba, wakutekela mutu wende. Wende muaba wakasanganaye wa kuteka mutu wende anu wa ku mutshi mutshiamakane, mudimu wa bupikudi mumane kujika, koku eku wakikisha, mbuena kuamba ne – wakinyika mutu ⁹ – (muaku wa pa muanda mu tshien gelika udi umue : Yone 19. 30).

Mu mvesa 21, muntu mukuabu udi witabuja ku dibikila diende (dia Yesu bua kumulonda) ne didibingisha didi dimueneka ku mesu dimpe. Bualu bua kujika tatu wende, budi ne mushinga mutambe bunene. Misangu yonso, katuikadi ne bualu budi mua kuangata muaba wa « **ku mutu** » kua eu wakamana Mukelenge kutela mu (shap. 6. 33). Kabena batuambile dipangadika dia bantu aba babidi dia kalonda nansha. Tshidi ne mushinga ntshia tuetu kumanya bua kuditangila, mushindu kayi **tuetu utuakakudimuna** ku dibila edi dia Mukelenge Yesu.

Bualu butudi tubala apa bua disabuka dia Mukelenge dijiba dia Galela mu tshirepele, budi tshinfuangikiji tshia, luendu lua muena kuitabuja pa buloba. Udi usambakena ne bipupu bikole ne ntatu. Kadi udi ne bua kumanya ne, Musungidi wende, udi kabidi Mukokeshi wa malu aa onso ne **udi pabuipi nende** (Mis. 23. 4). Udi usamina **lupepele**, ne **maavuala**, ne **masama**, **lufu** ne makokeshi onso a Satana, bu mudi dipikula dia bantu babidi bakadi bakuatshibue kudi nyuma mibi, mu musoko wa bena Gadala.

⁹. Kuinyika mutu : baisser la tête

Matayo 9. 1-17

Masama mashilangane adi Mukelenge usambakena nau, ne ushikisha, adi kabidi tshimuenenu tshia ngikadilu wa dikenga wakasanganaye bifukibua biende. **Nsudi**, idi yakula bualu bua **bukoya** bua bubi ; **mubidi mashika** ¹⁰, udi dipampakana dia muntu wa pa buloba ; **muntu mukuatshibua kudi nyuma ya makoya**, udi muntu udi ku bukokeshi bua Satana, kadi **mpudi matshi, mufofo**, ne **Kamama** (mv. 27, 32 ; shap. 11. 5) bidi biakula bua badi ne meshi abu majibala ku dibikila dionso dia Mukelenge, ne kabena bamanye mua kumulomba. Kundekelu, **muena kaneke**, udibu balua nende apa kudi Yesu, udi wakula bua **kupanga kua bukole** bonso kua muntu, bua kusemena kudi Nzambi (tangila ne ku Yone 5. 7). Tudi tumona ne muntu'eu kena wakula bualu, udi windila... udi utekemena. Kadi mondapi munene (mv. 12) udi mumanye ne, pa mutu pa disama dia kaneke, mutshima wandi wakadi kabidi ne disama dikuabu dinene dia ye ye kusungidibua. Udi ubangila ku adi : « mibi yebe idi mijimijibue ». Muntu yonso wa kutudi udi ne bualu anyi disama edi mu mutshima wandi. Tutu tutamba kunyingalala bua bualu bubibua disama anyi ?

Kudi kulonda dibikila dia Matayo ; ye ye nkayende ke udi utuambilu bualu ebu. Wakadi umue wa munkatshi mua bantu aba babi bakaluila Kilisto kufuila.

Ku ndekelu, lukonko lua bayidi ba Yone, ludi lulela tshieni bualu tshia dilongesha dipia-dipia : Maluvu mapiamapia a lumu luimpe kaena akumbana bua kulamibua mu milondo mikulukulu ya ntendelelu ya buena yuda nansha.

¹⁰. Mubidi mashika : fièvre

Matayo 9. 18-38

Mikanda ya lumu luimpe yonso inayi, idi kule bua kutufundila malu onso a kukema konkonko, akenza Mukelenge Yesu. (Yone 21. 25). Mu mifundu yende, Nzambi wakatulamina anu malu adi atupesha dilongesha didiye musue kutupesha. Nunku bualu bua dibika dia **muana mukaji** wa mfumu wa nsunangonga, didi ne mei a tshi profete. Mukelenge udi umueneka bu udi mu nshila bua kuya kuplesha tthisamba tshiende tshia Isalele muoyo. Kadi bua tshikondo etshi (tshikondo tshitudi tshia ngasa etshi), udi ne lutulu, windila muntu yonso udi usemena kudiye **ku ditabuja**, bu mudi tshilejelu tshia mukaji eu wa disama dia mashi wenza mu mv. 20.

Ku disama edi, tudi tumanya ne munda mua Mukelenge wetu Yesu, muakadi bukole bukumbane bua kondapa « masama ne ntatu yonso » (mv. 35). Ne wakadi ne **dinanga** dia bungi mu mutshima wende bua kuambula tthisamba tshiende tshia Isalele bu Mulami muimpe wa Isalele (mv. 36). Kadi ! nansha wakadi usangana apa ne papa **ditabuja**, tshilejelu kudi bafofo aba babidi (mv. 28, 29), Mukelenge wetu wakadi usambakana kabidi ne **mitshima mikole** (mv. 34).

Tuetu kabidi badi bapitshila mu buloba ebu, ne badi basambakena misangu ya bungi ne dijinga diodi dimue (kadi ne mitshima mikole ; Yakobo 2. 15, 16), tulombe bietu kudi Mukelenge bua atupesha dimona mu kabujima, ne dia pabuadi dia dinowa diandi dinene (Yone 4. 35). Ne, tulombe bua avudije banowi bakuabu (mv. 38).

Matayo 10. 1-23

Bayidi dikumi ne babidi, badi bavuijibue **bapostolo** (mv. 2). Padiye ubabikila mu mena, dia Matayo **musangishi wa mulambu**, didi divuluija tshibangidilu (tang. shap. 21. 31 ndekelu). Bamane kulongeshibua kudi Muyishi munene wa Nzambi, katataka tshikondo tshidi tshikumbana bua **kutumibua** (muaku mupostolo udi unvuija ne mutumibue), bu bena mudimu wa kunowa. Bulelela tudi bamanye ne, muana kena uya mu **kalasa**, matuku onso a muoyo wende nansha – nansha bikalabi mu mushindu mukuabu ne, muena kuitabuja yeje udi ushala **matuku onso mu kalasa ka Nzambi**. Kadi, matuku adi alonda, tuakadi mua kuikala bamane kukuata malu adi ne mushinga a ku malonga etu atuakayila, nangananga, bamane kumanya ne mu bu muntu buetu katuena ne **bukole**. Bamane kuyila nunku, Mukelenge udi mua kututuma mu mudimu wende.

Mu tshitupa etshi, malu makuabu adi ne mushinga wa bungi atudi ne bualu bua kutangila : **Mukelenge** ke udi ubikila, ulongolola, utuma, ulombola, ukuatshisha, ukankamika ne ufuta bena mudimu bandi. Kabena badituma nkayabu, anyi batumibua kudi bantu. Kabena bindila difutu kudi muntu nansha, kadi bakangata tshianana, badi bafila kabidi tshianana. Mushindu kayi udi malu aa mamane kujimina mu buena Kilisto lelu'eu ! Mutangadiki udi utumibua, ne udi windila difutu kudi wakumutuma. Mu ngikadilu wa bisumbu, wa bu mfumu ne bulongolodi bushilashilangane, bantu bakamana kuditeka pankatshi pa Mukelenge ne bena mudimu bandi, bua kukengesha bena mudimu aba ne kunyanga mudimu wakabapeshaye.

Matayo 10. 24-42

Muyidi kena ku mutu kua mfumu' ende nansha (mv. 24), kena mua kuindila bua bamuenzele malu matambe buimpe kupita mfumu' ende nansha. Nansha muikale muena Kilisto anyi muena yuda, mu tshikondo tshia dikenga, muyidi mulelela udi windila kudi bantu babi ba pabuloba apa, ditantamana bu dia kasambakena nadi Yesu (tang. mv. 17 ne 18). Kadi, buende ye ye pa diba adi, nealabule mishimi yonso ya **ngasa**, ngasa eu muine udi kayi ne ndekelu, udi ukuba mupikudibue tō ne ku lusuki (mv. 30 ; tang. 2 Kol. 12. 9).

Muena kuitabu ja kena usambakena anu ne **lukinu lua** kudi bantu ba pa buloba nkayabu, misangu ya bungi udi usambakena kabidi ne dikengeshibua kudi ba **mu diku diandi** (mv. 36). Kateketshi nansha ! Bualu Mukelenge wakadianshila kuamba ne, malu neikale nunku, ne wakateka busambi mu malu adi akuata muntu wende.

Kuangata mutshi mutshiamakane, kudi kunvuisha, kuambula tshimanyinu tshia muntu udi mukosela tshibawu tshia lufu. Kuamba mushindu mukuabu ne, kulesha mu luendu luetu ne ndi mumane kufua ku nkuka ya pa buloba ne ya mubidi. Ku dimona dia bantu, mushidu eu, **ndijimija dia muoyo**. Kadi kudi Mukelenge, nkayandi udi wamba ne **nkuwupeta** (muoyo). Kadi kukeba bua kujimija muoyo eu, Mukelenge Yesu udi ujadika tshien a bualu tshia dijimija diau ne : « bua **dinanga dianyi** » (2 Kol. 5. 14, 15).

Matayo 11. 1-19

Mukelenge kena muanji kutuma bayidi bandi mu mudimu, udi nkayandi utungunuka nawu. Wa **Yone mubatiji** udi mumane kuimana mu (shap. 4. 12) pakedibuaye mu lukanu kudi Helode. Lukonko luende ludiye utuma bayidi bua kukonka Yesu, ludi lutuleja diteketa ne dipanpakana dia mutshima wende : udi umona eu wakikalaye mudianjidi wende munene, kayi ujadika bukelenge buandi, ne kayi wenza bukole bua kumupikula mu nzuba wa lukanu. Eu, kena Masiya mulayibue anyi ? Mukelenge bua kumuandamuna, udi umutumina mukenshi udi umulesha ne lutulu diteketa diandi (mv. 6). Kadi ku mpalua kua tshisumbu tshia bantu, Mukelenge udi ufila bumanyishi bua muprefete mutambe bakuabu ku bunene (mv. 7 ku 15).

Padibi bua kubuela mu Bukelenge bua mu diulu, **kudienzeja** kudi kulua **ngikadilu** umuepele udi ukumbana (mv. 12). Nzambi udi utubuluila mabanji ende onso, ku luetu luseke kabidi bidi bikengela kuikale nzala ya bungi ya kuangata bidiye utupesha ; lukunukunu lua ditabuja ludi luakidila ne disanka milayi yonso ya Nzambi. Kutangila ! bansonga ba bungi balume ne bakaji, ku **dipanga dia dipangadika ne bukole**, ku ditshina dia nvita ya ditabuja, ne dia kudipidia, bakashala pambelu pa tshibi. Tuvuluke misangu yonso ne, **bena bowa** nebasanganyibue mu mulongo umue ne bena mutshima mukole, bashipianganji, ne mua bantu buonso babi bakapanga kukudimuna mitshima yabu (Buak. 21. 8).

Matayo 11. 20-30

Yezu Wakenza malu ende a kukema a bungi mu bimenga bia Galela. Kadi mitshima ya bantu yakashala mikolesha bu muakadianshila Yeshaya kuakula : « wakitabuja bualu butuakunvu nganyi ne diboko dia Yepowa dia kabuluibua kudi nganyi » ? (Yesh. 53. 1). Yesu udi ufila **diandamuna** ku lukonko elu lua muprefete « padib'adi » (mv. 25) ne kusakidila Tatu wende wamba ne : « wakasokoka malu aa kudi bena meshi ne bena lungenyi, ne... wakaasokoluela **bana bakese** ». Pashishe, padiye ushinguluka kudi bantu, udi ubabikila ne « **luayi kundi** » : luayi ne ditabuja didi bu dia bana bakese (kabayi belangana meshi ne mpata), kakuena mukuabu udi mua kunubuluila Tatu anu meme. Ne nuyile **kundi** ne, ke anu ku mei andi ngakula, kadi ku tshilejelu tshianyi kabidi, bualu bua ndi « ne kalolo ne kanemu mu mutshima » (Efes. 4. 20, 21).

Pabuipi ne Yesu, tudi tusangana malu manene aa abidi adi matapuluke ku mesu : **Dikisha** pamue ne **mutshi wa tshikokedi**. Eu, wakadi mutshi wakadi wambuluisha bua kusangisha ngombe idi yenza mudimu. Udi tshilejelu tshia ditumikila ne tshia mudimu. Kadi, wa Mukelenge, kawena bujitu nansha : wende mutshi wa tshikokedi wakadi, disua dia Tatu'ende, ne kudikumbaja, tshiakadi disanka diandi. Bia mushindu umue ne bapikudibue, badi bashintakaja ku dipungi ne ku bujitu bua mibi, didifila dia disanka ne dia dinanga (2 Kol. 8. 3-5). Mukelenge wakamana kuamba ne « **bapele mu mitshima** » badi ne disanka (shap. 5. 5). Mushindu eu, diakalenga diabu kadiena dia kumuufuana anyi ?

Matayo 12. 1-21

Mumane kufila **dikisha dia mutshima** (shap. 11 mv. 28, 29), Mukelenge Yesu udi unvuija ne, mukeshi wa **dikisha dia sabatu**, kawena ne kabingila ka kuikalaku kabidi nansha. Bua bualu bua sabatu ebu, bafalesa badi bakeba mua kusansanga bayidi bende mu dishipa dilondangane dia mukenshi eu (mv. 2), Kunyima bakeba kusangana Mukelenge nkayende (mv. 10). Kadi Mukelenge udi upetelapu mushindu wa kubunvuisha ubatelela bua musangu muibidi mv. wa (Osheya 6. 6 mv. 7 ; tangila shap. 9. 13 ne Mik. 6. 6 ku 8) ne, ku dilua diandi mu ngâsa pa buloba, ngikadilu yonso wa buena Yuda ne ntendelelu wende mutekela pa mikensi, wakamana kutekibua ku luseke. Dikumbasha dia mukenshi muinayi nkayawu, diakadi ne dikuatshisha kayi pikala yonso mikuabu yakadi mishpibue ? Nansha dimue.

Luse ¹¹ bialu, luakadi lukeba mamuma alu. Ne dikima bunene kayi diakadi nadi bantu aba bua kukebabu ne mufuki mene wa dituku dia nsabatu aditumikile ! Kakuena muntu wakadi mua kuikisha pakadi bubi butshieno bukokesha, nansha. **Nansha muntu**, wakadi ne bujitu bua mibi ; **nanshaNzambi** : Tatu ne Muana bakadi benza mudimu wa bupikudi ku bubi, ne bipeta biabu (Yone 5. 16, 17). Mukelenge Yesu muena mudimu mupuangane kayi mua kuimanyikibua mu mudimu wende ku meshi a muena lukuna, udi utungunuka nawu mu ngikadilu wa **kudipuekesha, wa ngasa, ne wa lutulu**, ngikadilu eu mene, bilondeshele (Yeshaya 42. 1 ku 4) wakadi wenzeja bua kumanya Mukelenge, ne udi ne mushinga munene ku mutshima wa Nzambi (fuangikija ku 1 Pet. 3. 4).

11. Luse : misericorde

Matayo 12. 22-37

Bafalesa badi lukuna ne Mukelenge Yesu, bualu bua, badi ne mukau ne **bukokeshi** ne **tshinemu** biende biakadiye nabi kudi bisumbu bia bantu. Badi batontolola anyi bela mpata kudi bukokeshi buende bufume, bualu bua, kabena bamanye mua kuela mpata malu a kukema a kenzaye akadi amueneka ku mesu kuabu ne kua bantu bonso. Bu muakaman'abu kuenza kabidi mu (shap. 9. 34 ; 10. 25), badi bapesha **belezebulu** (mukelenge wa ba demon), bukole ebu bua **Nyuma muimpe** buakateka Nzambi pa mutu pa muan'andi wa dinanga (mv. 18; fuangikija ku Mako 3. 29, 30). Bualu ebu ke budi bubikidibua ne **kupenda Nyuma Muimpe**, bubi bua mushindu'eu kabuakadi mua kufuidibua luse. Kutangila, mudimu wa Mukelenge Yesu, wakadi **tshimanyishilu** tshia ditshimuna diandi dia Satana, muntu wa bukole. « Wakamusuika » mu tshipela kultiphila ku Dî (shap. 4. 3-10) ne kataka udi umupawula bapika bandi (Yeshaya 49. 24, 25). Pashishe Yesu udi uleja bafalesa ne, **bobo bine** bakadi mu bukokeshi bua Satana : mitshi mibi idi ikuama mamuma mabi.

« Mukana mudi muamba anu malu adi matamba ku kuvulangana mu mutshima » (mv. 34). Bikala mitshima yetu idi miûle ntente ne Kilisto, mishiku yetu neyakule anu bualu buandi. Mu misambu 45. 1, muana wa Kola udi wamba ne : « mutshima wanyi udi upumuna... - ndi ngamba ne musambu wanyi udi bualu bua Mukelenge ». Bikala mu mutshima wetu, mudi mûle ntente anu ne malu mabi, kundekelu, malu aa neabande ku mishiku yetu. Bua bualu ebu, muntu yonso nealumbushibue anu ku mei onso **akapatuka mu kana muandi**.

Matayo 12. 38-50

Ne shap. wa 12, tshitupa tshia kumudilu tshia lumu luimpe elu lua Matayo, tshidi tshishika. Masiya mumane kubengibua kudi bantu bakadi mua kumuitabuja ku mpala, Yesu udi ubanga kuakula bua **lufu luandi**, ne bua **dibika diandi**. **Bualu ebu bua** lufu luandi, buakadi tshimanyinu tshiakadi tshishale bua yeye kuenza, ne buakadi bena Yuda bamane kuikala ne mundidimbi wabu mu mifundu ya dipungila dikulukulu : mu tshileshelu tshia Yona wa ku Niniwa, wakaminyibua kudi mushipa munene, ne kumuluka ne muoyo kunyima kua matuku asatu. Anu pa diba adi, Mukelenge udi uleja bafalesa ne bafundi bunene bua dipanga dia dikumbasha bushitu buabu. Bobu bakadi **balongeshibue** bimpe, kutamba bena Niniwa ba tshikondo tshia kale, nansha mukelenge mukaji wa ku sheba ! Kadi mushindu kayi yeye Mukelenge Yesu watambaye Yona anyi Solomo ! Wakalua bua kushikama mu nzubu eu wa Isalele bantu bandi, wipata demona, ne umusha ditendelela dia mpingu (fuangikija ku 8. 31 ne 21 ; 12. 13). Kadi Isalele kakamuitabuja, bua bualu ebu nzubu wakashala **mutupu...** pabuipi ne kuluaye tshisombedi tshia bukokeshi bunene bua bubi, butambe bua kumudilu ; ngikadilu eu ke wakuata Isalele, mu tshikondo tshia dikokesha dia mufulakanyi ne Kilisto.

Mvesa 46 ku 50, idi ileja ne, Yesu kena mua kutangila kabidi bena Isalele bu bana babu. Diba adi, udi ukosa kashidi malanda andi nabu à **pa buloba** ne mubidi eu ; udi uya kunvuija bualu ebu mu lusumuini mu shap. 13, tshidi **bukelenge bua mu diulu**, ne nganyi udi mua kumubuela.

Matayo 13. 1-17

Mutshima wa tthisamba, wakakola. Nkayatshi tshiakafofomija mesu atshi ne kujibakaja matshi atshi ne kubuikidija mukana muatshi nkayatshi (mv. 15). Bua bualu ebu, Mukelenge udi ubanga kubambilu mu mushindu musokoka, malu mu **nsumuine**. Malongesha ende, neikale malongoluela katataka anu bayidi bandi pa nkayabu. Mvesa 18 ne 36, 37 idi ituleja bulelela ne, Mukelenge udi misangu yonso pabuipi bua kunvuisha **bayidi bandi**, bidibu nabi dijinga dia kujingulula. Bua meshi etu a tshitupa tshipi ne a bu muntu (Dutel. 29. 29), mukanda wa Nzambi udi ne malu masokoka ne makole. Kadi diunvuija neditupebue mu tshikondo tshimpe, patuikala nadi dijinga (tangila Nsumuinu 28, ndekelu wa mv. 5). Katupangi musagu nansha umua, dinanukila ku bualu bua mvesa, anyi ku mei atudi katuyi tunvua. Tulomba Mukelenge bua kutunvuija mei andi.

Dibengibia dia Mesiya kudi Isalelea didi ne difutu dikuabu : Pakapangaye kusangana **mamuma** a kupola munkatshi mua **tthisamba tshiende**, Mukelenge udi uya bua kukuna anyi kumiamina **mu ba pa buloba** mei a **lumu luimpe**. Dî edi, muaba mukuabu badi badibikila ne « dî **dikuna** » didi ne bukole bua kusungila mitshima (Yakobo 1. 21). Kadi bikalaku kudi anu mushindu umua wa diminu, buonso kabena baditabuja mushindu umue nansha.

Mushindu kayi uwakadiakidila wewe ?

Matayo 13. 18-30

Munkatshi mua buonso badi bunvua dî, Mukelenge ku dimanya diandi dipuangane, udi utapulula bitupa bia bantu binayi. Ba kumudilu badi bafuanangana ne buloba bukolesha bua ku kala ka nshila, buakalua nunku bualu bua, bakabukolesha ku didiata dia makasa kudi bantu buonso. Mutshima wetu udi ufuanangana ne nshila eu udi bantu buonso bapita ne batipulula, mu mushindu wa ne, Dî dia Nzambi kadiena mua kubuelamu anyi ?

Bakuabu bu « buloba buakadi ne mabue », badi aba badi ne ditabusha dia ku mesu. Kondo kabu ka mumutshima kakakalengibua kudi **dituishibua dia bubi**. Nunku tshisankasanka tshia lupitapita tshiakapetabu pakunvuabu lumu luimpe, tshiakadi anu ditabuja dia ku mesu.

Bikala ditabuja dilelela didi ne **miji** milelela (misokoka), didi dimueneka ku mamuma adi. Bualu bua ditabuja didi kadiyi ne kuenza didi difue ; dinyengela bu maminu akamata munkatshi mua **meba** (Yakobo 2. 17).

Kadi maminu makuabu akamata mu **buloba buimpe** ; akakuama mamuma mu tshikondo tshiawu.

Lusumuinu lua **lupele** ludi lutulongesha ne, muena lukuna kakamanya anu bua kunyenga maminu mimpe mu tshikondo tshionso tshiakasuaye kunyenga (mv. 19), kadi kabidi wakakuna **maminu mabi** pakadi **bantu** balale tulu. Kulala kua tulu kua mu nyuma, kudi kututeka ku njiwu ya mpepele yonso mibi. Ke bualu kayi misangu yonso tudi basengeledibue bua kutabala (Mako 13. 37 ; 1 Pet. 5. 8 ne idi ilonda...).

Matayo 13. 31-43

Mu nsumuinu isambombo ya « bukelenge bua Nzambi » idi ilonda bua Mumiaminyi, Mukelenge udi uleja mushindu kayi walua kuikalala tshipeta tshia maminu andi mu buloba ebu. Lusumuinu lua **lutete luamutada**, luakadiunda luakalua mutshi munene, ludi lunvuija ngikadilu wa ku mesu wakangata bukelenge bua mu diudlu kunyima kua dibengibua dia Mukelenge pa buloba ; kadi lua **luevene mu mutanda wa diampa**, ludi lujadika mudimu wa mu musokoko udi ukoyesha ngikadilu muakane wa bukelenge ebu. Ke tshikondo tshia dipambuka dia ekelesia. Kunyima kua tshikondo tshipi tshia dibanga dimpe (tshia bayidi bakese), **buena Kilisto**, buakapeta didiunda dinene mu buloba, ditudi buonso bamanye. Kadi ditumba diandi ne didiunda mu buloba, kabiena bienza bujadiki bua disankishibua ne diangishibua diandi kudi Nzambi, ne kabiena bimupangisha bua kuikalaye mukubibue ku mateyi a Satana. Buakamana (buena Kilisto) kukokeshibua kudi bubi (tshinfuanyi tshia nyunyu – mv. 4 ne 19 – ne luevene). **Disambakaja** didi dijadika ngikadilu wa buena kilisto bua kumesu ¹², budi bunvuijibue mu mushindu mukuabu ku lusumuinu lua **lupela ne mponda** ludi Mukelenge unvuija apa. Tudi bamanye ne, dina dia **buena Kilisto** didi diangatshibue kudi buonso badi **babatijibue**, bikale anyi kabayi bikale bana ba Nzambi balelela. Mukelenge udi ulekela ngikadilu eu too ne tshikondo tshia dinowa (Buak. 14. 15, 16). Ku difutu dia kunshikidilu, nealeje muntu ne muntu bu muakadi meshi andi.

12. Buena kilisto bua Ku mesu : chrétienté professante

Matayo 13. 44-58

Nsumuinu mikese, **lua biuma bisokoka** ne lua **dibue dia mushinga mukole**, idi ijadika malongesha abidi malelela : **mushinga mukole** wakabala Mukelenge ekelesia wenda, ne kufuaye bua kumupikula : wakapana bionso biakadiye nabi, wakaufila tō ne ku muoyo wende. Bualu buibidi, disanka didiye n'adi bualu buandi. Mu mv. 47, **kapamba ka lumulu luimpe** kadi kedibua mu dijiba dinene dia bantu. Mukelenge wakamana kuambilà bayidi bandi ne, neabavuije **bilembi bia bantu**. Tangilayi katataka bena mudimu, mu mudimu wabu. Kadi mishipa yonso kayena **mimpe** nansha... anyi bena Kilisto ku dina, kabena bena kuitabuja **balelela** ! Mifundu ke idi mimanye mua kubatapulula : Mishipa mimpe idi imanyika bualu bua idi ne Mabamba ¹³ ne Mialala ¹⁴ (Lew. 11. 9 ku 11) ne bena kuitabuja balelela, ku biluilu bia meshi abo, ne ku bukole bua kutantamena dia ditapibua ne dikokibua dia malu a pa buloba.

Ku luseke lua bubenji buakapeta Mukelenge pa buloba mu bantu bandi (mv. 44), mv. 52 udi utuleja budi bayidi bapeta mu **Dî diandi**. Didi kabidi bubenji kudi muntu yonso wa kutudi, mutudi bamanye mua kupatula « bintu bipia-bipia ne bintu bikulukulu anyi » ?

Kutangila ! Shapita eu udi ujika mushindu umue ne bupidia bua bisumbu bia bantu bu wakushala ; biobio bisumbu'ebi bidi bimona Yesu anu bu muana wa mupandi wa mabaya Yosefe, udi kayi mua kuikala ne ngasa udi ukumbana mua kubakuatshisha.

¹³. Mabamba : écailles • ¹⁴. Mialala : nageoires

Matayo 14. 1-21

Shapita wa 11 watuleji Yone Mubatiji mu nzubu wa lukanu. Apa tudi tumona ne wakedibuamu kudi Helode (muana wa Helode wa mu shap. 2). Kadi, wakedibua nunku bua bualu kayi ? Bualu bua, Yone kakatshina bua kumukandika bua kupianaye mukaji wa muan'abu. Katataka, mumanyishi wa lulamatu, udi ujimija muoyo wende bu difutu dia bulelela buakapetaye dikima dia kuleja. Lufu luandi ludi tshipeta tshia meshi a tshitupa tshia kudisankisha ne tshia tshisankasanka tshia bidia bia dibanji bia mu lupangu lua bukelenge : ludi difutu dibi dia dijinga diakadiangatshila muena lukuna (fuangikija ku Yakobo 5. 5, 6). Mbua tshinyi Helode udi mua kunyingalala katataka, kutshikondo tshionso, kakadi udiundisha dijinga dia kushipeye Yone anyi ? (mv. 5), bualu bua, lukuna ku **bualu bulelela** ne kudi **bantu badi babumanyisha**, bidi bienda anu pamue (Galatiya. 4. 16). Ku mesu a bantu lufu lua Yone ludi lufu lubi ne lua bowa, kadi ku mesu a Nzambi, ludi dijikija dia butshimunyi bua « tshidikijilu tshiende tshia lubilu » pa buloba (Bienz. 13. 25).

Mu mifundu tudi tubala tshiakadi mu mutshima wa Yesu, lumu lua lufu lua mudianjidi wende. Kaluakadi bumanyishi bua dipidibua diandi nkayandi pa mutshi mutshiamakane anyi ? Bidi bimueneka ne, kanyinganyinga kende kakole ka bualu'ebu, kadi kamupesha dijinga dia kuikala pa nkayende (mv. 13). Kadi pakamulonda bisumbu bia bantu, ye ye wakadi misangu yonso ne mutshima usama bua majinga a bakuabu, udi ubafua luse. Ku tshishima tshiende tshinene tshia divudija dia mampa dia ku mudilu, udi ubakuatshisha bua diakalenga diabu.

Matayo 14. 22-36

Bualu ebu bua buatu munkatshi mua tshapepele tshikole, budi tshinfuangikiji tshia ngikadilu udi katataka wa bapikudibue ba Mukalennge. Tshikondo tshidiye mu diulu, kayi n'abu mu mubidi'eu, kadi muikale ubalombela ne utendekena bua bualu buabu, padibu bobu panshie basabuka dijiba dia mayi matenkakakajibue, didi tshinfuanyi tshia ntatu ya pa buloba. Budi butuku bua mu **nyuma**¹⁵ : muena lukuna ujula ditontolola, bantu benza, bu mudi lupepele ne mavuala bidi bitekesha bukole buonso bua bîtshi ba buatu. Kadi Mukelenge mu dib'adi kena ulua kusambakena ne bantu bandi anyi ? Dî diandi dimanyibue kudibu didi dijadikila bayidi batekete « nukoleshe mitshima yenu ; **mmeme** kanutshiny ». Ne ditabuja didi dijadika pa dî diandi (luaku !) didi dituma Petelo bua kuya ku mpala kua Mukelenge wa kamunange. Kadi, anu katupa kipi ditabuja edi dia Petelo didi dipanga. Tshiakenzeka kudiye ntshinyi ? Petelo wakumusha mesu ende kudi Mukelenge bua kutangila bunene ne bukole bua mavuala. Wakela meshi ne, biakadi bitekete bua kuendaye anu pa mayi mabutame, kadi bidi bikole bua ye ye kuenda pa mayi akadi ne mavuala, nansha bikalabi ku dibikila dia Yesu ! wakabanga kudina mu mayi, udi wela dî dikole kudi Mukelenge, udi ulua bua kumusungila.

Pashishe kua bualu ebu Yesu udi ubuela mu musoko eu wa Genesaleta ne udi wakididibuamu, momu'emu wakamanyaye bua kuenza anu malu a kukema makese bualu bua bupidia buabu (shap. 13. 58). Tshidi tshinfuanyi tshia tshikondo tshilualua tshia tshisamba tshiandi tshia kamupidia, kumumanya, kumutumbisha, ne kusungidibuatshi kudiye.

15. Butuku bua mu nyuma : la nuit morale

Matayo 15. 1-20

Lukunukunu lua buena Nzambi lua **bafalesa**, luakadi luimanyina anu ku mmuenenu wa ku mesu ¹⁶ ne ku dikumbaja dia amue malu a buena Yuda. Ne tshimuenenu tshia buakane etshi (bakadi mua kudinga bantu, kadi katshien a tshimanye mua kudinga Nzambi). Bakadi balonda buonso anu meshi a bu muntu buabu. Bakamana kulekela ne bujitu bua kumudilu : bu ebu bua kukuatshisha baledi babu (mv. 5 ; fuanyikija ku Nsum. 28. 24). Dikonka dia Mukelenge mu (mv. 3) didi diandamuna ku kakese ku kakese ku dikonka dia bafalesa (mv. 2). Bobo aba ku mikeshi yabu, bakadi bashipa mikeshii ya Nzambi. Nunku Yesu wakadi usangana disanka mu mikenshie, idi utuisha bena lubombo aba anu ku mifundu yabu. Pashishe, bua bayidi bakadi ne kanyinganyinga bua mei aa, udi ubaleja patoke butomboke bua mutshima wa muntu, ne ujadika dibutuka diandi.

Eyo, **bianza** bidi mua kuikala bisukula... kadi **mutshima** kuikalau muwule ntente ne bukoya. Ne, tudi bamanye mushindu kayi udi dibalulula dia malu aa mu mutshima wa bantu dilelela, ne mu wetu kabidi (mv. 19 ne 20) ! Nansha patuikala tuwusokoka mu tshimuenenu tshia lubombo ne tshia kunemekibua !

« *Kadi katataka, mu Kilisto Yesu, nuenu bakadi kule diambedi, nuakavuisherua pa buipi mu mashi a Kilisto Yesu... Ne yeye wakalua, wakanuambil a bakadi kule ne bakadi pabuipi lumulu lua ditalala ; bua bualu buandi, bubidi buetu tudi ne pa kubuelala kudi Tatu mu Nyuma Muimpe. »*

(Efeso 2. 13, 17, 18)

¹⁶. Mmuenenu wa ku mesu : formes extérieures

Matayo 15. 21-39

Yesu udi mu luendu mutangile ku musoko wa Tulo ne Sidona. Bimenga ebi bia bantu badi kabayi bitabuje, Mukelenge wakamana kuakula bualu buabi ne, dipila diabu diakadi dikese, kutamba dia musoko wa Ngalela, muakatambaye kuenza malu abungi a ku malu ende onso a kukema akenzaye (shap. 11. 21, 22). Kadi, kabakadi ne tshitupa nansha tshimue ku mabenesthesia a ku milayi ya Yesu bu « Muana wa Davidi » (mv. 22) ; bakadi benyi ku bipungu ne ku milayi ya Nzambi (Efes. 2. 12). Katupu muoyo ne, ke mushindu utuakadi bietu, tuetu bantu ba bisamba bia bende, Mukelenge ku dî dia pa buadi, udi ubanga kujadika bualu ebu kudi mukaji muena Kanana, mukaji eu udi umusengelela bua muana wandi mukaji. Ne yeye eu, bualu bua kumudilu buakadiye ujingulula buakadi ne, kakadi ukumbanyina bualu buimpe nansha bumue ku mpala kua Mukelenge, wakadi ubipeta patupu. Nunku **ngasa** udi mua kumutemena ne bukenke buandi buonso. Bualu bua, bu ku luseke lua muntu kuikale dikumbanyina anyi bukokeshi nansha bukese bua kuangata dipa dia Nzambi, kabiakadi mua kuikala bu ngasa, kadi bu bukenji (difutu) (Lom. 4. 4). Bua kumanya bimpe bunene bua ngasa eu kutudi, katupo muoyo mushindu utuakadi mu dikenga dietu ne mu dipanga dia kukumbanyina malu aa onso ku mpala kua Nzambi.

Pashishe Mukelenge udi utshinguluka kabidi kudi bantu bandi. Bilondeshele Mis. 132. 15, udi uvudijila bantu bia kudia biende, ne ukutshisha bapele ne mampa. Mu malu onso aa abidi, bua kumudilu ne buibidi, tshidi tshimuenzeja, **nduse**, luakatamba kukuata mutshima wende bualu bua bisumbu bia bantu (mv. 32 ; shap. 14. 14).

Matayo 16. 1-12

Musangu eu kabidi bafalesa badi balomba tshilejelu (shap. 12. 38...) ; ne musangu eu kabidi, Yesu udi ubapingaja ku tshishima tshia Yona wa ku Niniwa : tshinfuanyi tshia lufu luakadiye ne bua kukumbaja. Bena Kilisto bakufika, pabuipi ne dilua dia Mukelenge Yesu Kilisto, kabena ne tshimanyishilu tshia kuindilabu ku mpala kua dilua dia Mukelenge Yesu nansha. **Ditabuja** diabu didi dijadikibua pa **mulayi wende**, kadiena, ku malu anyi ku bilejeju bidi bimueneka nansha. Kutangila, bilejelu bia bungi bidi bituleja ne, matuku a nshikidilu wa ekelesia pa buloba, akadi pabuipi ! Kudisua kua muntu kudi kutamba kudiunda kutamba bikondo bikuabu ; buena Kilisto bukadi buleja ngikadilu ya kakudibua mu 2 Tim. 3. 1 ku 5. Kudi bilejelu bia **pa toke** bikuabu : Bena Yuda bakadi bapingana mu buloba buabu ; bisamba bikuabu bia mu Europe, bikadi bikeba kudisangisha mu bukelenge bukulu bua buena Lomo... Tubululayi mesu etu, tutangila mu diulu : Kupingana kua Yesu kudi pabuipi.

Mukelenge udi ushiya bena mitshima mikole aba, ne udi uya (mv. 4). Kadi, musangu eu, mbayidi bandi nkayandi badi bamunyingalaja bualu bua, kabena ne **dituishibua**¹⁷ ne kabena **balama mu menshi** abu malu akaye wenza, mushindu umue bakamunyingalasha mu mu shap. 15. 16, 17, ku dipanga diabu dia kujingulula. Misangu mikuabu katuena tufuanangana n'abu anyi ? Tulame disengelela edi didi Nzambi utupesha mukana mua Petelo nkayende, dia kuteka ntatu yetu yonso kudiye, **bualu bua ye ye udi utulubulula.** (1 Pet. 5. 7).

¹⁷. **Dituishibua** : confiance.

Matayo 16. 13-28

Lukonko ludi Mukelenge wela bayidi bandi ludi lutulongesha ne, ku bualu buandi, bantu badi ne dimanya mishindu ya bungi. Ne bidi mushindu umue ne lelu. Kadi wewe udi ubala milongo ei, udi mua kuamba ne **Yesu udi nganyi ? Ne udi nganyi bua bualu buebe ?** Tatu udi ubuluila Petelo bumanyishi buandi buimpe : « udi Kilisto Muana wa Nzambi udi ne Muoyo ». Tangila bishimikidi bijalame, palua Mukelenge kuibaka **ekelesia wende**, koku'eku, muena kuitabuja yonso bu Petelo, udi muikala bu dibue didi ne muoyo. Mmushindu kayi udi bukole bua bubi mua kutamba **eu** (ekelesia), **udi wa Kilisto** ne udiye wibaka nkayende ? Nunku, Mukelenge udi usungula muyidi wende (Petelo) bua mudimu wa pabuawu : eu wa kunzulula (ku buyishi buandi) bibi bia bukelenge bua mu diulu, kudi bena Yuda, ne kudi ba bisamba bia bende kabidi momumue (Bienz. 2. 36 ; 10. 43).

Kubangila apu, pakamana Yesu kuakula bua ekelesia, udi mua kuakula katataka bua mushinga wa futeye bua kumusumba : **makenga ende ne lufu luandi.** Kadi ! mu butekete buandi, Petelo, wakamana kuakula « mukana mua Nzambi », pakajikulaye Yesu bu Muana wa Nzambi udi ne muoyo, tangilayi udi katataka ulua bu tshiamu tshia mudimu tshia **Satana.** Yeye eu (Satana) mu mishindu mikuabu, udi ukeba anu bua kumûsha Kilisto mu nshila wende wa ditumikila ; kadi ne lukasa lonso, udi mujinguludibue ne muipatshibue (Satana) ne butei buandi.

Yesu udi uya mutangile ku mpala mu nshila wa kudifila, kudi badi basue kumulonda, kena usokoka bua kuleja tshidi tshikumbanyina dimulonda diabu mu nyima (fuanyikija shap. 10. 37 ku 40). Mu **mushindu onso**, tudi badilongolole bua kumulonda anyi ? (Filip. 3. 8).

Matayo 17. 1-13

Shap. 16 wajiki ne lungenyi lua makenga ne **lufu bia Yesu**. Shap. 17 udi unzuluka ne dimueneka diandi dia mu **butumbi**, butumbi' ebu, budi diadamuna ku mulayi mupesha bayidi mu (shap. 16. 28). Pashishe kua dipetudibua diakasangana Muana wandi kudi bantu bandi ba Isalele, ne bupidia buonso buakapetaye mu shapita wakushala kunyima, Nzambi wakasanka bua kuplesha bamanyishi bakuabu ba pa buloba kadiosha ¹⁸ ka mushindu wikala butumbi bua bukelenge buandi. Bualu kayi bunene ! Kadi bayidi aba basatu kabena mua kubuitabuja lukasa nansha. **Ditshina** didi dibakuata (pashishe **tulu** : Luk. 9. 32).

Ne kundekelu Nzambi udi usangana mushinga wa bungi bua kuakulaye dî bua Muana wandi **kabondakajibu mu mulongo umua** ne bakuabu balunda babidi babanyanganyi nende ba butumbi buandi. Anu kunyima kua dibika diandi, bayidi ne bajingulule diunvuija dia tshikena kumona etshi ne nebabange kutshiambila bakuabu. Ke bualu budi Petelo ulua kufunda mu mukanda wende muibidi (shap. 1. 17, 18). Kadi katataka, padi Mose ne Eliya bapingana mu muaba wa dikisha diabu, Muana wa Nzambi udi wangata kabidi « ngikadilu wa bupika » wakavulaye anu bua tshitupa tshipi, ne padiye umuka ku mukuna, nkayandi udi wangata nshila wa ku mutshi mutshiamakane.

¹⁸. Kadiosha : avant-goût

Matayo 17. 14-27

Dikukuila dia muena Kilisto didi ne mudimu wa kumubandisha mu nyuma ku « mukuna », mu tshisumbu tshia bantu ba Mukelenge udi Mutumbishibue. Tuakupeta misangu yonso bikondo bia kubandishibua mu nyuma nunku ku mukuna anyi ! Kadi tumanye mua kupueka **nandi** kabidi mu bitupa bia majinga a muoyo wetu wa pa buloba, buloba ebu budi Satana muikale ulokesha. Edi ke dilongesha didi bayidi baptishila. Diondapibua dia muena disama dia tshireke didi mushhindu wa Mukelenge kuleja **bukole buonso bua ditabuja**.

Bualu bua, mv. 24 ku 27 idi ne dilongesha dinene, puopamue ne mei adi alenga ku mutshima. Petelo udi anu pabuipi bua kuya ku mpala mu dipanga dia lungenyi, upua muoyo tshikena kumona tshia butumbi, ne dî dia kunvuika kudi Tatu bualu bua kujadika butumbi bua Muan'andi, udi upangadika mu dina dia Mukelenge wende, bua kufuta dibanza dia tshitadi tshia ntepelo. Mukelenge wende Yesu ne lutulu lonso, udi umukonka, ne bidi biakana bua muana wa Mukelenge kufuta bitadi kudi tatu wende anyi ? Kutangila Petelo wakamana kumumanya bu **muana wa Nzambi udi** ne muoyo ! Kunyima kua dimuludik'edi, Mukelenge udi umusungula bua kufuta ne mushinga udiye kayi n'au mu bianza biende. Kadi, anu pa dib'adi, Mukelenge udi mua kuleja **bukole buandi** : udi ye ye udi ukokesha pa mutu pa bifukibua bionso, too ne kudi mishipa ya mu mayi manene (Mis. 8. 6, 8). Udi uleja kabidi **dinanga diandi** : udi udilamakaja ne muyidi wende wa butekete, mu difuta bua bualu buandi kabidi.

Matayo 18. 1-14

Ba pa buloba badi basanka mu bintu anyi malu manene, Bayidi kabidi kabena bapanduka mu butei ebu nansha. Badi basue kumanya udi mutambe bunene **mu bukelenge bua mu diulu**. Mukelenge udi ubandamuna, bualu bua kumudilu, mushindu wa **kumubuela**, bidi bikengela kuikala bu **muana mukese**. Kadi bua kujadika dilongesha edi mu meshi abu, udi ubikila muana mukese umuteka munkatshi muabu. Misangu mikuabu tudi ne bana bakese batunyunguluke. Badi batekibua pa buipi netu bu dilongesha dia lulalamatu ne kudipuekesha. Tuditame bua **kubapepeja** bualu bua butekete, bua dipanga diabu dia dimanya dia malu, ne bua bupuekele buabu. Ne tutambe kabidi kudilama bua **kubalenduisha**. Muana wa bute mu diku udi ne ngikadilu mubi, udi butei bunene bua **Tshilejelu tshibi** ku mpala kua bana bakunyi. Yesu udi wambulula apa bualu budiye mumane kuakula, bua dibue dia tshilenduishi (fuanyikija mv. 8, 9 ne shap. 5. 29, 30).

Bua kupanga kulengulula bana aba bakese, bua butekete buabu, Nzambi udi wandamuna ku dibakuba dia pa buadi. Banjelo badi batekibua bua kubakuba. Katupu muoyo ne Mukelenge Yesu wakaluila **bua kubasungila** (mv. 11) ; bikalabu badi bafua ku mpala kua tshikondo tshia kudiangatshila dipangadika dia dikudimuna dia mutshima, badi babuikidibia muinshi mua bipeta bia mudimu wandi. Lusumuinu lua mukoko mujimine ludi lutuambilu mushinga udi n'au umue wa ku bana ba mikoko aba ku mutshima wa mulami wa mikoko.

Matayo 18. 15-35

Mukelenge udi unvuija mushindu kayi, udi mua kujikija **bilumbu** munkatshi mua bana ba muntu (mv. 15 ku 17). Ku mushindu'eu, tudi mua kutuangajaku kabidi dilongesha diandi dia bualu bua **kufuilangana luse** (mv. 22 ; fuangikija ku Efes. 4. 32 ne Kol. 3. 13). Kadi, bidi kabidi tshikondo tshia ye ye kuambulula bualu bua **ekelesia** ne kutupesha mvesa anyi nangananga **mulayi eu** wa mushinga mukole « **muaba udi babidi anyi basatu badisangishe mu dina dianyi, meme ndi munkatshi muabu** » (mv. 20). Ku dikala diandi munkatshi muabu, ke kudi kujikija dijinga dionso didi kasumbu aka ka butekete buonso ka bena kuitabuja badi badisangisha mu dina dia Yesu naku bualu. Dibenesha didi mua kupangika padi, ye ye udi mushimi, muikale munkatshi mua badi bindila malu onso kudiye anyi ? Kuikala kua munkatshi muabu, udi apa mulayi, udi nangananga musuikakaja ne **bukokeshi** bupesha nsangilu budiyi mua (kusuika ne kusulula), anyi ne babidi anyi basatu badi badisangisha bua kulomba kua tshintu tshionso tshidibo balomba ; badi babapesha. Tudi mua kuikala ne kanyinganyinga ka bungi, patudi tumona bena Kilisto ba bungi lelu, bapanga kumanya mushinga munene wa kudisangisha bua kulomba.

Lusumuinu lua mupika wakadi ne dibanza dinene dia binunu dikumi dia ntalenta (mushinga munene), ludi lutulongesha **dibanza ditambe bunene** diakatulekelela Nzambi mu Kilisto (Ezela 9. 6). Ku mpala lua dibanza edi dinene, tubanza tukese tutudi mua kuikala benze tudi tshinyi ? Difuidibua dia luse kudi Nzambe dituakamana kuangata, didi dituteka bena dibanza ba kufuilu bakuabu luse momumue.

Matayo 19. 1-26

Ku mbangilu wa shapita eu, Yesu udi wandamuna ku lukonko lua bafalese ubenga musangueu kabidi **dishipa dia dibaka** (tang. shap. 5. 31, 32).

Pashishe udi usankisha bana bake se badibu balua n'abu kudiye ne utandisha bayidi bandi, bakadi babakanda. Tudi batu bakoka misuka ya bantu kudi Mukelenge kuitshila ku milombu anyi, tudi batu babakanda bua kabalu kudiye ? Misangu mikuabu ku ngikadilu wetu mubi anyi ? Mu mv. 16 tudi tumona nsongalume usemena kudi Mukelenge ne dijinga dimpe dinene : kupeta muoyo wa tshiendelela. Kadi anu lukonko luandi luakadi luela bibi, bua muanda eu Mukelenge udi musue Kulunvija muenyi wende. « Udi musue **kuenza** bualu buimpe ? Mbimpe ! tangila mikeshi ! » Diandamuna dia nsongalume didi dileja ne, kakadi uleja kupanga kuende kua bukole bua kukumbaja bualu buonso buimpe nansha. Mukelenge udi umuyisha ne, mu mutshima muende mudi lupingu. Bintu ebi bia pa buloba bia tshitupa tshipi, tshipumbishi tshinene kabidi kudi bantu ba bungi, tshidi tshibapngisha bua kulua kudi Mukelenge ne bua kumulonda ! To ! musangu nansha umue, muoyo wa tshiendelele kawena upetshibua ku **dienza** dia bualu buimpe nansha bumue. Ne ngikadilu mimpe ne bupanji bunene kabiena bienza bualu bua kubukumbanyina... bualu bua **kawena ukumbanyibua**. Udi **dipa** dia tshianana, didi Yesu upesha badi bamulonda (Yon. 10. 28).

Matayo 19. 27-30 ; 20. 1-16

Lukonko luakadi lutatshisha bayidi bua kumanya nganyi udi mutambe bakuabu bunene mu bukelenge bua mu diulu, ludi lunvuija apa kupidishila ku Lusumuinu lupialupia. Tuakadi mua kuikala pabuipi misangu mikuabu bua kuangata bapika badi babungame ne kusangana kupanga kua buakane mu kuenza kua Mukelenge. Kadi tutangila bualu pa buipi ne ntema ya bungi. Bapika ba mudinda « **bakapunga dî** » ne muena budimi (mv. 2, 13). Bakapima mushinga wa mudimu wabu ku mushinga kampanda. Kadi bapika bakalonda, **bakatekela Mukelenge Bujitu** bua kueza « tshidi tshiakane » (mv. 4. 7). Kabena ne bualu bua kunyingalala nansha. Nansha mu bukelenge bua mu diulu ; difutu kadiena tshintu tshitudi tukumbanyina nansha. Buonso badi bapika ba tshianana, bilondeshele Luk. 17. 10 ; muntu nansha umua kena ukumbanyina tshintu nansha tshimue. Bionso bidi bilondeshela ku **ngasa munene** wa Nzambi ne muntu ne muntu udi wangata tshidi tshimukumbanyina bua kuikala ne muoyo bilondeshele mudimu wende. Ku luseke lukuabu, bena mudimu ba mu diba dikumi ne umue, kabena batamba kusankishibua bikese ba kubuonso anyi ? Bakapanga disanka ne diba dikumbane dia kukuatshila Mukelenge wabu mudimu mu tshitupa tshinene tshia diba dia munda munya.

Mu bualu bua meshi a nshila wa Nzambi, bena mudimu ba kumudilu **bakapunga dî ne Mfumu**, badi bena **Isalele** mu tshikondo tshia tshipungidi ; aba ba ba mu diba dia dikumi ne umue badi bakula bua « **bantu ba bisamba bia bende** », bakakumbanyina **ngasa wa Nzambi**.

Matayo 20. 17-34

Padi pa tshienia bualu tshia mushinga munene ne tshimpe, tshidi Mukelenge ukeba lunvu luiimpe kudi bayidi bandi : makenga ne lufu bidi bimuindila mu Yelushalema. Bualu buimpe ! anu mu tshikondo tshia nunku ke tshidi mamu wa Yakobo ne Yone usugula bua kumulomba dijinga didi ku mutshima wende. Udi mua kuikala ne kudisua pa monaye bana bandi bikale ne miaba ya butumbi mu bukelenge bua Mashiya. Aba dikumi bakaleja ku bualu ebu dibungama diabu dinene ! Ke mbualu bua, diloba dia mamu diakadi dibi, kadi mbualu bua buonso buabo muntu ne muntu mu musokoko, wakadi ujinga muaba eu wa kumudilu (Luk. 22. 24). Kutangila ! ku nyima kua malu onso akabambila Mukelenge, muana mukese wakatekaye munkatshi muabu, kabakunvua ne kabakalama bualu nansha bumue. Kadi katubalumbuluishi nansha ! Mushindu kayi utudi ne lutatu bua kuyila petu malongesha etu, **ne malongesha mene owo amue.** Ne mushindu kayi utudi bafuanangane n'abu.

Nunku, kakui disamina, ne lutulu lunene, Mukelenge udi wambulula dilongesha diandi, ne musangu eu udi udijadika (dilongesha) ne tshilejelu tshiente nkayende ku mv. 28, tshienia bualu tshia tshientelele tshia dikukuila dia bapikudibue buonso.

Mutungunuke ne nshila wende udi uya mubanda ku Yelushalema, Yesu udi wondopa bafoto babidi ku tshibi tshia Yeleko. Bua ku luabu luseke, tudi mua kushindika dinanukila dia ditabuja diabu ; kadi ku lua Mukelenge, luse luandi lutamba bunene.

Matayo 21. 1-17

Mu Ingumu mimpe yonso isatu ya kumudiu (Matayo, Mako, Luka) dipita dia mu Yeleko ne dibanda dia mu yelushalema, bidi bileja mbangilu wa tshitupa tshia ndekelu tshia luendu lua Musungidi wetu pa buloba. Dikumbana dia dî dia muprefete Zakaya 9. 9, diakadi dileja dipia-dipia, kudi isalele ne bulelela wakadi Mashiya wende wakadi mulue kudiye bua kubasungila. Kakuadi mushindu wa kumubondakaja ne mukuabu : « Muakane, ne muikale ne Lupandu, **mupuekele** ne mubande pa muana wa nyama wa mpunda ». Tudi mua kufuannyikija ne Mukelenge udi ne kudisua, udi ubuela mu tshimenga tshiende tshia bukelenge ne pa kabalu ka nvita, ku mutu kua biluul biende. Kadi ye ye eu udi Mukelenge wa bupuekele, **ne Kalolo** Tangila meshi adi kule ne meshi a bantu.

Ngikadilu ya ngasa ne ya kudipuekesha, kabienna mua kukanda Mukelenge bua kuenza ne bukole buoso padiye umona makokeshi a Nzambi mikale mediatakaja ku makasa (mv. 12...). Bidi ne bua kuikala momumue kudi bayidi bandi buonso. Lutulu ludibu nalu kaluena lushipa Dikima nansha (1 Kol. 15. 58). Dibuela dia Yesu mu Ntempele didi dilela malu a bungi :

- Bua kumudilu budi **Kulengeja** ¹⁹.
- Ne bualu bukuabu **diondapibua** dia ku ngasa dia bilemenda bidi bilua kudiye.
- Ditumbisha dia **bana bakese**.
- Kundekelu, **dinyingalala** ne ditantamana dia muena lukuna wa bualu bulelela.

19. Kulengeja : purification

Matayo 21. 18-32

Mu nshila eu, myua mutangila ku Yelushalema, Yesu udi wenza bualu bua budi kabuyi nangananga bua dinanga, kadi tshimanyishilu tshia didimusha dia tshilumbuluidi tshidi tshiamba kukuluka kudi bena Isalele. Tutangile mutshi eu wa nfigi : anu mabenji nkayau ! Tshimuenenu tshia buakane tshia ku mesu, kadi **dimuma nansha dimue** ! Eu ke ngikadilu wa bena Isalele, ne wa buonso badi badiamba ne tudi bena Kilisto !

Bualu ebu bua kukema, budi kabidi mushindu wa Mukelenge wa kuvuluija bayidi bandi bukole buonso bua kutendelela kua ditabuja. Pashishe udi ubuela kabidi mu Ntempelo mudi bakokeshi ba tshisamba balua bua kumuela mpata ku bukokeshi buandi. Ku dikonka diandi, Mukelenge udi ubunvuija ne, kabena mua kumanya bukokeshi ebu bikalabu kabakamanya diambedi bukokeshi bua Yone Mubatiji nansha. Bu muana muibidi wa mu lusumuini lukuabu (Luk. 15. 29). Bamfumu ba tshisamba etshi bakadi benza ku mesu bu bakadibakumbaja disua dia Nzambi. Kadi, bulelela buabu bobu buakadi bushale anu mu maleta mafue (Tito 1. 16). Kutangila, bakuabu ba munkatshi muabu, bantomboji, benji ba malu mabi a mishindu mishilangane, bakakudimuna mitshima yabu ku dî dia Yone, ne kuenza disua dia Nzambi edi. Ha ! bana ba baledi bena Kilisto, misangu mikuabu, bantu batudi tulengulula badi mua kudajila kuya mu diulu ku mpala kuetu (tang. shap. 20. 16). Tuele meshi ku bujitu buetu.

Matayo 21. 33-46

Lusumuinu lukuabu ludi lunvuija ngikadi mutambe bubi wa tshisamba ne balombodi batshi babi. Nzambi wakadi windila kupola mamuma ku mutshi wa nfigi, Isalele. Wakawenzela bionso bua kukuamau (tangidiya ku Yesh. 5. 1, 2). Kutangila, bena Yuda (ne bantu buonso mu kabujima), kabakaleja anu **kupanga bukole** bua kukuama mamuma, kadi kabidi bakaleja ne **butomboji** ne meshi a **lukinu** kudi mupianyi wa bintu bionso. Bakapanga kumanya ne ba kapidia bapika bandi, **baprofete**, badi badilongolola bua kuipata – ne mushindu kayi – **Mupianyi** nkayende, bua kuikalabu ba mfumu ba bupianyi, - mbuena kuamba ne ba buloba (1 Tesal. 2. 15).

Mukelenge udi ufikisha bua bantu badiakuile nkayabu dipishibua diabu nkayabu (mv. 40, 41). Pashishe udi uleja ne, ye ye udi nkayandi dibue « dinene dia mu ditumba, disungula, ne dia mushinga » diakateka Nzambi mu Isalele. Bakadi bibaka (bamfumu ba bena Yuda), bakadipidia bilondeshele Mis. 118. 22, 23. Nunku wakalua dibue dia mu ditumba dia « **Nzubu wa Nyuma** » : Ekelesia, ne « dibue dia tshilenduishi » kudi bena bupidia (1 Pet. 2. 4 ku 8). Bilondeshele mufundu eu, Kilisto udi bulelela dibue **bujadiki bua ditabuja**. Dia mushinga kudi Nzambi, ne dia mushinga eu kudi badi bitabuja. Udi mubengibue kudi bantu, ne ulua dibue dia tshileduishi kudi bena bupidia.

Matayo 22. 1-22

Lusumuinu lua **bidia bia dibanji dia muana wa mukelenge**, ludi lukumbaja lua balami ba budimi babi. Ludi luleja tshialua **ku nyima** kua dibengibua dia Mupianyi. Bena Yuda, babikidibue ba kumudilu, badi babenga ngasa muambibua kudi bapostolo (bapika ba mu mv. 3), nunku aba nebatangile kudi ba « bisamba bia bende » (Bienz. 13. 46).

Nzambi udi upesha bantu butumbi ne ngasa pa ku babikila ku dibanji. Ne **wewe** kabidi udi ne **mukanda wa dikila** mu bianza biebe. Kutangila ! dipetu ne bupidia ke mandamuna misangu ya bungi adiye upeta kudi bantu (Ebelu 2. 3). Bualu bua, kabiena bimpe anu bua kuikala babikidibue, kadi bidi bimpe kabidi kuitabuja, ne kulua...

kulua mu **mushindu udi mulongolola kudi Nzambi**, mbuena kuamba ne, ne Tshilulu esthi tshia buakane **tshipeshibue kudi Mukelenge nkayende** (fuany. Ku Filip. 3. 9). Mulumiana wa mu mvesa wa 11 wakela meshi ne bilamba biende nkayende ne bijikije bualu bimpe, Udi tshinfuanyi tshia aba buonso badi belangana meji bua kuikala bitabujibue mu diulu ne buakane bua bu muntu ; badi badisambakaja ku ekelesia, kadi kabena bitabuja Mukelenge Yesu bu Musungidi wabu nansha (shap. 5. 20 ; Lom. 10. 3, 4). Ntshilumbuluidi ne difutu dibi kayi bidi bibindile ku dituku dia ku nshikidilu !

Bajibaje matshi ku malongesha onso aa, bafalesa ne bena Helode, badi balua ne lukonko lua budimu lulongolola, bua kukuata Yesu. Kadi udi ujingulula budimu buabu bua lubombo. Ne diandamuna diandi diakadibu kabayi belela meshi, didi dikudimuna mukete kudi bakadi bautume.

Matayo 22. 23-46

Batontolodi bakuabu, **basadoka**, badi balua kudi Mukelenge ne lukonko lua tshianana, Badi belangana meshi ku tuyuki wabu ne badi mua kuleja mushindu kayi udi **dibika dia bantu ku bafue** kadiyi mua kuikalaku. Yesu, ku mpala kua kufila diandamuna kupidhila ku **mifundu**, udi wanji kuakula mu mitshima yabu ubaleja bua kubaleja ne badi **bakula kabayi** bamanya mifundu nansha mu mu meshi a bu muntu ne (misangu ya bungi a dishima). Ke mushindu kabidi udi bantu ba bungi benza lelu, nangananga aba badi mu **tusumbu** tua dipambuka ne tua dijimina.

Batshimunyibue ku mifundu, bema lukuna ba bualu bulelela badi bapingana ku bujitu (mv. 34 ku 40). Badi bapeta diandamuna dia bulumbuluishi buonso... budi bubapisha. Pashishe, Yesu udi wela bakadiye n'abu lukonko ludi lubapuwisha. Mupidia, ye ye wakadi Muana wa Nzambi, ne wakadi kabidi Mukelenge wa Davidi, wakadi wangata muaba wa butumbi. Ne buonso bakadi bakeba mu malu onso ne kuikala **bena lukuna bandi** bakadi bapeta kabidi muaba wakadi ubakumbanyina... bu bidiatshilu bia makasa ende (mv. 44). Bidi bishala bikemesha pa kutangila bantu bananukila bua kulonda nshila wabu wa kabutu, babenga kutumikila ku malongesha a pa butoke nunku, a mu Mukanda wa Nzambi (2 Tim. 3. 8).

Matayo 23. 1-22

Yesu Wakatshingulula budimu bua bamfumu ba ntendelelu, udi udimusha katataka bayidi bandi ne bisumbu bia banku ku bualu buabu. Biakadibu **bakula** bua kuenza mu malu onso biakadi bitambe buimpe, kadi kutangila biakadibu **benza**, biakadi bishilangane nabi (tang. shap. 21. 30). Tuetu bakamana kuangata malongesha a bungi malelela a mu Mukanda wa Nzambi, ne badi bamanye mua kuavuluija kabidi bakuabu, tudi badimanye bimpe ne tudi mua kuateka mu tshiezedi anyi ? (Yon. 13. 17 ; Rom. 2. 21).

Ndishilangana kayi didi pankatshi pa balombodi aba ne **Kilsto** udi nkayandi mulombodi muakane ! (mv. 8, 10). Bobo bakadi bambila bantu bua kuenzabo mikeshi, kadi Yeye, wakadi uyikumbaja (shap. 5. 17). Bobo bakadi bateka pa makaya a bakuabu « bujitu bunene ne bukole bua bobo kuambula » (mv. 4) ; Yeye wakadi ubikila bakadi ne majitu ne malu makole bua kubapesha dikisha (shap. 11. 28). Bobo bakadi basungula miaba minene mu bitudilu (mv. 6) ; Yeye wakasungula anu muaba wa ndekelu, ku tshidilu tshia nyama too ne ku mutshi mutshiamakane. Wakadi **muena mudimu** ku mpala kua kuikala **mulombodi** (mv. 11). Kakuena nansha umue wabandishibua mulu mule, bualu bua kakuena wakatamba **kudipuekesha** too ne mu miaba ya muishi. Kadi ku luseke luabu, basadoke ne bafalesa, bakadi balonda butumbi buabu, ne baya ku dishimbuka ne ku dijimina dia tshiendelelele. Pamutu pa disanka dia kutshibangidilu, « **mulau** » udi muaku mukole udi Mukelenge mua kuakula misangu muanda mutekete kudi bantu aba ba bupidia.

Matayo 23. 23-39

Mu mei aa makole, Mukelenge udi upisha tshitudi mua kubikila ne **buakuidi**²⁰ mu Isalele. Bakadi bapishibue misangu ibidi, balombodi aba bafofo, kabakadi anu bapanga kubuela nkayabu mu bukelenge bua mu diulu nansha, kadi nangananga ku ngikadilu munyanguke wa bukokeshi buabu, bakadi bapumbisha bakuabu bua kumubuela (mv. 13). Batangila malu makese, kadi bapua muoyo malu manene : **tshilumbuluidi, luse ne lulamatu** (mv. 23). Ne malu onso aa tshimuenenu tshia lubombo, tshiakadi tshidinga bakadi batekete. Yesu muwule ntente ne kanyinganyinga, udi ujingulula mpala wabu : badi bu « nkita milongolola pa mutu » (kadi bafue munda), bu « nyoka », bashipianguyi ne bana ba bashipianguyi.

Ku mpala kua kumuka mu ntepelo ne kushiya tshipela nzubu eu muakadi Nzambi kayi usangana kabidi muaba, buena kuamba ne kumushiya mutupu, Yesu udi wakula mu mei a tshiprefete bualu bua tshilumbuluidi tshia kuluka pa Yelushalema. Eyo, tudi mua kunvua kakese, dimona dia bu Nzambi buandi ku **dipetu** dia ngasa wakapeshabu : « **nuakapidia kulua !** » (shap. 22. 3 ; Osheya 11. 7). Dî dia kanyinganyinga kakole ! Munkatshi mua buonso balua kudiunvua dituku dikuabu mukana mua Mukelenge, muntu kayi wateka bujitu bua dijimina diandi pa makaya a Nzambi ? Lupandu mu Kilisto Yesu, luakamupeshibua.

Kadi ye ye **kakaluitabu ja nansha**.

20. Buakuidi : le clergé

Matayo 24. 1-14

Bayidi badi basua kuabanyangana kudisua kuabu ne Mukelenge ku bualu bua ntempelo udi muikale udimuisha tshikondo... kadi ushimbudibua katataka. Pakasombaye n'abu ku luseke, udi ubanga kubunvuija mu shap. 24 ne 25 kulondangana kua malu a tshiprofete. Ku mpala kua kuandamuna bualu bumue ku bumue bua ku **nkonko yabu isatu** (Utuambile dituku dialua malu aa ? : mv. 15 ku 28 ; utuambile tshimanyinu tshia kulua kuebe kua tshia kabidi ? : mv. 29 ku 31 ; ne tshia ku nshikidilu kua bikondo ? : 32 ku 51), Mukelenge udi ubanga kuakula mu mitshima yabu (mv. 4).

Bualu **buonso bulelela**, budi ne bua kuikala ne tchipeta tshia **ngikadilu** : bu mundidimbi wa kudiundisha ditshina dia Nzambi anyi dinanga dia Mukelenge. Pikalabi kabiena nunku, tudi mua kusangana anu kudiundishibua kua tshisankasanka ne mutshima udi ukoleshibua. Apa, ku luseke lua bayidi biakadi bikengela bua **badimuke**. Batshieno bu « bana bakese » mu ditabuja. Badi bamanye Tatu, udi Yesu mubabuluile (shap. 11. 27). Kadi, kabena banji kuluatshishibua ne biluili bia nvita ku mpala kua badi 1 Yone 2. 18 ubikila ne « bafuilakanyi ne Kilisto », buena kuamba ne batangalaji ba mayisha a bungi a dishima, ne badi (bayidi) bualu bua **kudimushibua**. Satana udi ne mishindu ya bungi ya kupambuisha nayi bantu (2 Tesal. 2. 9, 10). Bamane kudimushibua bu tuetu petu, Katupampakashibu nansha (mv. 6). Ne tutambe kutabala bua dinanga dietu kudi Nzambi ne kudi bana betu kaditeketshi nansha.

Matayo 24. 15-31

Malu adi makula mu mvesa ei, adi atangila bena **Isalele** ne, neakumbane anu ku nyima kua **diambuibua dia Ekelesia**. Kadi bua kuleja bimpe adi tshipeta tshia **dipidibua diandi** mu shapita ya kushala ku nyima, Mukelenge udi wambila bayidi bandi welekesha ne, tshipungu tshiabu netshipitshile mu tshikondo etshi tshikole tshia ditetshibua. Mu bulelela, palua mufuilakanyi ne Kilisto, kupambuisha bantu, kunyanga ntempelo (mv. 15), ne kukengesha bena lulamatu (mv. 16), bena Kilisto bonso tshipungu etshi kabakuikala pa buloba nansha. Ke bualu kayi madimusha onso ne makankamikibua onso adi apa, kaena atamba kuikala bua bualu buetu nansha.

Kadi, Yesu nkayende udi umona mushinga wa malu aa adi adianshila ku mpala kua dimueneka diandi mu butumbi (mv. 30). Udi wela meshi ne luse lunene, ku tthisumbu tshia bena lulamatu tshiapitshila mu malu aa tshikondo atshi. Ne udi wela meshi ne aba badiye ubikila ne **balunda banyi**, badi babanyangana nende meshi a luse aa (Yon. 15. 15). Kudianshila kutuambilawu (mv. 25), kudi kuenza ku luandi luseke, tshirejelu tshinene tshia dinanga ne lulamatu biandi (fuangikija ku Gen. 18. 17). Aka ke kabingila kakumbane ka tuetu kukeba bua kunvua bimpe malu a tshiprofete aa anyi ? Adi matamba kuikala mushimi wa **misengelelu** mimpe **mu bikondo bionso** kudi **bamanyishi** ba Mukelenge. Misengelelu bu ei : Nanukilayi (mv. 13). Tendelelayi Nzambi (mv. 20). Tabalayi (mv. 42) !

Matayo 24. 32-51

Mukelenge udi wimanyika dilongesha diandi dia tshiprofete, bua kusengelela bayidi bandi ku ditabala ne ku mudimu. Tshilumbuluidi ne tshikuluke lukasa pa ba pa buloba. Netshikuate bena bupidia ne baseki. Netshikuate kabidi balenguludi ne bakapanga kuangata dipangadika, bana ba bena Kilisto, kadi kabayi dia tshimue bana ba **Nzambi** nansha. Misangu mikuabu, mu ngikadilu ei yonso, udi usangana pebe webe pebe anyi ? « Ke bua tshinyi **wewe pebe ikala pabuipi** » bu mudi Mukelenge wambila muntu ne muntu (mv. 44).

Mu mv. 45, mudimu muimpe udi mutekibue ku mpala kua aba badi bajadikibue kudiye : wa kuabanya bia kudia bia Dî dia Nzambi kudi buonso badi babanyunguluka (Bienz. 20. 28 ; 1 Tim. 1. 12). Kudi malu abidi manene a kukumbaja : 1) **lulamatu**, bua kumanya bimpe Dî edi ne kupanga kupambuka, **budimu**, bua kumanya mua kudikumbaja mu dijinga ne tshikondo tshia bakuabu. Kadi mu buena Kilisto mudi kabidi bena mudimu babi bakakokesha bikole pa mutu pa mikoko ; bakatamba kukuatshika ne lukuka lu pa buloba (fuanyikija ku 1 Tesal. 5. 7...). Tshienra bualu tshinene, bualu bua kabena belangana meji ku dippingana dia Mukelenge. Bualu bua muena mudimu wa Mukelenge udi mua kuikala ne **lulamatu ne budimu**, anu pikalaye ulama bualu buimpe busokoka : **dituku dionso windila Mukelenge**. « muoyo wanyi udi windila Yepowa, kutamba dindila dia batentekedi badi bindila kutshia kua butuku... » bu mudi mufundi wa misambu wela dî dikole mu Mis. 130. 6.

Matayo 25. 1-13

Bilondeshele tshilele tshia bantu ba kudi diba dipatukila, mu kulua kua mubangila wa mukaji butuku bua dibanji, bakadi bamuakidila ne bamutokeshila ne minda kudi bansonkaji, balunda ba mubangila mukaji (tudi mua kubabikila lelu ne mishikankunde ²¹ mikaji ya buneme ; fuany. Mis. 45. 9 ne 14). Mukelenge udi wangata mufuanu eu munene bua kutuleja mushindu kayi udi muntu ne muntu mua kumuindila, yeye bu mubaki wa mu diulu. Bualu bua kanyinganyinga, bena Kilisto buonso mu kabujima kabu bakamana kukuatshibua kudi dipungi ku bualu bua kumuindila. Tulu tua mu nyuma tuakamana kubakuata ne tuakalala n'abu bidimu bia bungi. Biakakengela tshikondo kampanda ku bualu bua dilonda dia kuikala kua **Ekelesia** pa buloba, tshidi tshibikidibua ne **ditabuluka** ²² **dia mu tulu**, « lubila lua mundankulu » lunvuike : « Tangila mubangila wa mukaji !...» Mukelenge udi ulua ! Bu tshipeta, ditapuluka didi dimueneka : mishikankunde **yakadi ne meshi**, yakalama manyi makuabu mu mpanza ya minda yabu ; nunku bena kuitabuja balelela, **badi pabuipi** bua dilua dia Mukelenge, butoke buabu, bua Nyuma muimpe mene, budi mua kutokesha mu midima ya pa buloba. Bakuabu bu mishikankunde **ei mipote**, nebaleshe kuindila kua Mukelenge, kadi kabayi ne muoyo wende munda muabu. Diangata diabu dia dina dia **buena Kilisto** diakadi dia patupu. Eku ke kufuangikisha kua malu kua patupu, kadi ditabuluka kadiyi mua kuikala dikese nansha !

Ha ! muntu yonso adikonke kabidi katataka, mafuta adi mu muinda wanyi anyi ? Ndi mudilongolole bua dilua diandi anyi ? (Lom. 8 ndekelu wa mv. 9).

21. Mishikankunde : demoiselles • **22.** Ditabuluka : mouvement de réveil

Matayo 25. 14-30

Lusumuinu lua **mishikankunde dikumi**, yakadi yakula bua **dindila** dia Mukelenge Yesu. Lua **Ntalanta**, ludi luakula luseke lua mudimu. Muoyo wa muena Kilisto, ku nyima kua dikudimuna diandi dia mutshima, udi uluata ngikadilu yonso ei ibidi : « **Kukuatshila Nzambi wa muoyo ne wa bushuwa mudimu, ne kuindila mu diulu Muan'andi** » (1 Tesal. 1. 9, 10). Bualu bua kuindila Mukelenge kakuena kunvuija kupanga mudimu wa kukuata too ne paluaye nansha. Kutangila, mupikudibue yonso udi ne bualu bua kukuata mudimu bua bualu buandi. Ke bua muand'eu wakapeta ntalanta udiye ne bualu bua kuvudija : bukole bua mudimu, lungenyi, meshi, manaya, nansha bintu bia pa buloba... Kadi pamutu pa bionso, wakapeta Dî dia Nzambi ne dimanya diandi dionso (1 Kol. 2. 12).

Balunda bananga, nansha basungidibue, tudi mua kufuana misangu mikuabu ne bapika aba babi. Tudi bajadike bimpe ne, ku tshipedi tshiakatupeshabu kudi Mukelenge, tudi badikande kukuata natshi mudimu mu tshinyangu, anyi mu lulengu, misangu mikuabu ne ya bungi mu dishima anyi ? Eyo, ntshinganyi tshituamupingashila papinganaye ? Neikaleku mua kutubueja mu **disanka diandi** anyi, edi dia mudimu wende mujike ne wa dinanga dikumbane, disanka diakadi mene « ku mpala kuandi » (Heb. 12. 2) ?

Tumanye ne difutu didi dimue bua bapika babidi ba kumudilu. Tshidi ne Mushinga kudi Mukelenge ke bungi bua bipeta bia mudimu utudi tukuata (bidi anu **bikesé**), kadi lulamatu.

Matayo 25. 31-46

Mvesa 31 udi dikumbaja dia dilondangana dia dî dia tshiprofete diakakulaye mu mv. 30 ne 31 ya shap. 24 wakushala ku nyima ; mbuena kuamba ne ku dilua dia Mukelenge mu butumbi, kudi bantu bandi ba pa buloba. Bua bantu ba « bisamba bia bende » bikala tshikondo atshi pa buloba (mv. 32), mpungi wa difutu anyi wa dinyoka diabu neadile. Dishilangana munkatshi muabu nedilue mu mushindu wakakidilabu baminyampala ba Mukelenge (bana babu – apa bena Yuda – mv. 40) pakadi aba babambila lumu luimpe lua bukelenge bua Nzambi (shap. 24. 14).

Bakuabu bakajinga kudikuatshisha ne lusumuinu elu bua kujadikabu dilongesha dia kusungidibua kupidhila ku dienza dia bienzedi. Kadi bidi biunvuika patoke ne apa katuena kabidi mu tshikondo tshia Ekelesia ne tshia **dilongesha dilelela dia buena Kilisto.**

Bu Mukelenge Yesu muikale utshienra pa bulob'apa, lukasa kayi lutuakadi mua kuikala nalu bua kumuakidila, lua kumukuatshila mudimu, mu tshikoso, kukumbaja dijinga diandi dionso ! Mbimpe ! mishindu ei tudi nayi matuku onso. Mapa, kuakidila kua benyi, kukumbula, bionso bitudi tuenza mu dinanga bua muntu yonso, bidi **mbuandi yeYe** butudi tukumbaja (fuany. Yon. 13. 20 ; 1 Kol. 12. 12). Kadi, bionso petu bitudi katuyi tuenza, tudi tubengela **Mukelenge**.

Matayo 26. 1-16

Mukelenge wajikiji malongesha ende. Katataka malu a ndekelu adi ne bualu bua kukumbana. Padi mu **Yelushalema** tshisumbu tshia bantomboji tshidilongolola mv. 3 ku 5, bualu bua mushindu mukuabu budi buenzeka mu **Betania**. Mubengibue kudi banene ba bantu bandi, Yesu udi usangana kudi bantu bandi bapuekele ne bena lulamatu, diakidila ne dinanga, ne tudi mua kuamba ne **ndikukuila** didi dimufikila kudi bantu aba. Pakapangilaye kupeta muaba mu **ntepelo**, udi muakididibue mu **nzubu wa simona muena nsudi**. Bakamubenga bu Mukelenge, kadi mananansi a mushinga mukole adi mamuedibue pa mutu pende tshinfuanyi tshia diedibua dia **manyi a bukelenge**. Mukaji eu udi ujingulula Mukelenge, ne ukukuila Mashiya wa Isalele. « Pakadi Mukelenge mushikame ku mesa andi, mananansi anyi akanunka mupuya muimpe » (Mus. wa Solomo. 1. 12). Mukelenge udi nkayende, udi mua kujingulula ne kuangisha bualu ebu. Kadi mbualu kayi ! Mu tshikondo tshidiye usangana diangisha kudi Mukelenge, muntu sansha umua kena ne dijinga dia kupesha mukaji eu disanka.

Musangu eu kabidi tudi tubuela ne mv. wa 14, mu bualu bukuabu bua midima. Muena mpala ibidi Yudasa, udi pende mulabule mupuya wa mananansi aa, udi ukumbaja dipanga diende dinene ne upeta difutu diandi : **bitupa bia mpalata makumi asatu**, mushinga wakadi wa **mupika**. Kadi muprofete Zakaya udi uwubikila kakui mu mipinganu²³, mushinga **mukumbane**, bualu bua, ke wakadi **muana wa Nzambi** mua kulua kutuidibua bu mushinga. (Zak. 11. 13).

23. Mipinganu : Ironie

Matayo 26. 17-30

Tudi mua kuela meshi tshiakadi meshi a Mukelenge pakadiye udia **pasaka** eu ne bayidi bandi. Wakadi (Pasaka) mundidimbi wa eu (Pasaka) **mulelela** wakadiye ukumbaja nkayende. Anu katupa kipi Muana wa Mukoko wa tshijila wa Nzambi neashipibue bu mulambu (1 Kol. 5. 7). Kadi biakadi bimushadile bua kupeshaye diambedi bayidi bandi mundidimbi wa pa buau wa dinanga diandi. Tshidimu tshionso kumuka ku butuku bunene bua mu Ekesode, **Pasaka** (bidia bia kupita kua Yepowa), wakadi wamba mu mundidimbi mudimu **utshidi ku mpala**. Kubanga ku lelu, **bidia bia Mukelenge**, ne bivuluije dituku dionso dia kumudilu dia lumingu, kudi muena kuitabuja yonso mudimu **mukumbajibue**. Misangu yonso itudi tudia, **tudi tuambila bantu bua lufu lua Mukelenge** too ne paluaye (1 Kol. 11. 26).

Ku nyima kua kubabanyina diampa, Yesu udi upesha kabidi bantu bandi lupanza, wamba ne : « angatayi nunue buonso ». Eyo, udi musue muntu yonso angate biende nende ku bidia ebi bia dinanga (kumusha anu Yudasa wakamana kupatuka : Yone 13. 30). Badi **bakumbanyine** kudia anyi ? Petelo neamuvile ; bakuabu buonso nebamunyeme. Nansha malu onso adi mushindu eu, Mukelenge udi ubambilila ne – **ne udi wambila kabidi bapikudibue bandi** : « Angatayi nunue **buonso** ». Pashishe udi ubunvuija mushinga munene wa mashi ende apumushibua pansi « **bua kujimija mibi ya ba bungi** » Wewe pebe udi ubala mifundu ei, udi munkatshi mua « **ba bungi** » aba badi mibi yabu mimane kujimijibua ku mashi a Mukelenge Yesu anyi ? Bikala bualu budi nunku, kadi diandamuna diebe nedikale tshinyi ku dijinga dia Mukelenge Yesu ? (fuany. Mis. 116. 12 ku 14).

Matayo 26. 31-46

Ne kudieyemena kua bungi, Petelo wakamana kujikula bua kuikala pabuipi ne kufua ne Mukelenge. Netumone ne kakuya kule ne dipangadika diandi nansha.

Pashishe Yesu, mumane kutamba kuambila bayidi bandi bua kutabala ne kutendelelela nende, udi uya kule n'abu mu budimi, muakadiye uya kufila mundidimbi wa kudifila kuende kuonso ku disua dia Mukelenge. Disua edi misangu yonso diakikala disanka dia Muana, didi dijinga malu manene abidi : buakumudilu, **dilekedibua kudi Nzambi**, bualu bua **kanyinganyinga** kakole, bua mutshima wa wakadi wa dinanga diandi ; buibidi, **bujitu bua bubi**, buakadiye ne bua kuambula, ne **lufu** difutu diabu (bubi), – **kanynganyinga kayi kakole** bua muntu mupuangane eu ! Kanyinganyinga ne kunema kua mutshima biakamukuata (mv. 37). Ha ! udi witabuja bionso bidi nshila eu wa mutshi mutshiamakane ulomba, biakadi Satana mu tshikondo atshi kabidi wenzeja ne bukole buandi buonso bua kumumusha mu nshila wa ditumikila. Kadi udi wangata ku tshianza tshia Nzambi Tatu : «Bienzeke bu mudi wewe musue ke bu mundi meme musue nansha !»

Mu ngasa wende, Nzambi wakatupesha mushindu wa tuetu kubandila nvita ei ya Musungidi mu getesemane, bua tuetu kunvua kumanukila kua kulomba kuandi ne kua dikenga dikole. Atulame bua kuikala bu bayidi aba basatu – badi benza kudiye tshisumbu pinapu tshia dinanga – ne mitshima mipungile ne kayiyi ne diangisha ku makenga andi ! Kadi atambe kûja mitshima yetu kuela meshi bualu buawu, bua kumusakidila ne kumukukuila.

Matayo 26. 47-48

Muyidi mukuabu kakalala bu bayidi nandi, ke **Yudasa**. Mutangilayi ku mpala kua tshisumbu tshia bantu tshidi tshilua bua kukuata Yesu. Kadi mushindu kayi udi muena diakabi eu usungula bua kuleja Mukelenge wende kudi bantomboji ? **Dimutua dia mishiku** lukasa ne lubombo. « Mulunda – Mukelenge udi umuambila, – mbuatshinyi wakulua ? » Lukonko elu lua ndekelu bua **kulenga mutshima** wa muena mulau eu Yudasa ! Kadi « bua muana wa kabutu », diba ndimane kupita (Yone 17. 12). Mikete ei bua kondo ka mutshima (tangila kabidi mv. 55) ke idi mushindu umuepele wa kudisungila kua Mukelenge udi udifila nkayandi. Aba dikumi ne babidi badi batekete, anu mu tshikondo atshi **bisumbu dikumi ne bibidi bia banjelo**, badi tshiluilu ku makasa andi, pabuipi bua kuandamuna ku dilomba diandi kudi Tatu. Bukole buonso bua Nzambi budi kudiye, bikalaye udi musue kubukeba. Kadi diba diandi diakumana kulua. Kena mua kunyema anyi kudisungila, udi ukanda too ne diboko dia muyidi wende udi ne mabaja, udi ulua kuleja muakadi bunene bua dikima diandi ku dinyema ne balunda bandi !

Kadi ku luseke lukuabu, mu nzubu wa muakuidi munene, bafundi ne bakulu bakamana kudisangisha mu butuku abu bua kukumbaja dishima dinene (Mis. 94. 21).

Matayo 26. 59-75

Ba mfumu ba tthisamba badi bakuata Yesu, kadi badi bapangile bualu bumua bua kumupisha nabu. Bualu bua Muntu Mupuangane kena ubapesha tshibuelelu ku malu onso adibu bamubanda nau. Bua bualu ebu badi bapuekeshibue bua kukeba « bubandi bua dishima » (Mis. 27. 12 ; 35. 11, 12). Nansha ku bubandi bua dishima budi bualu bucole bua kbusangana, bualu budi ne bua kuikala ne tshimuenenu tshilelela tshia ku mesu. Kundekelu badi bamutekela bubandi mishindu ibidi ne mei akakonyangajabu (fuany. mv. 61 ne Yone 2. 19). Kadi tshidi tshibakuatshisha bu mei a malelela a kupishabu Yesu ndijikula dinene diandi ne udi Muana wa Nzambi, udi pabuipi ne kulua mu bucole ne mu butumbi ! Dinyoka dia lufu, didi dikoshibua. Ne Kabidi butomboke bua bantu ne dipetu bidi bibangila apu. Tshitupa tshia kumudilu tshia ku malu akamana Mukelenge kuambilila bayidi bandi misangu mipite pa ibidi, tshiakamana kukumbana (shap. 16. 21 ; 17. 22 ; 20. 18, 19).

Bua Petelo, tshikondo tshidi muidima wa bungi kabidi, kadi bua kabingila kamue katapuluke, Satana wakapanga bua kukulula **Muyishi**, udi ulua bua kutenkakasha muyidi. Misangu isatu, Petelo udi uvila eu wakamanaye kujikula bua kuikala pabupi bua kufuaye nende. Tô ne ku diakuala dî dia dikamakama bua kufila diandamuna dia kudibingisha nadi. Bualu bua ku mpala, kayi muanji kudimanya, **mushindu wende wa kuakula**, wakamumanyisha bu muyidi wa Yesu.

Matayo 27. 1-18

Dituku didi dijuka. Dituku diakadi kadî dianji kuikalaku mu kulondolola kua matuku a bikondo bia pa buloba ne a tshiedeletele ! Kabundu bundu ka mu dinda kadi kasangana bakuidi banene ne bafundi, badia tshifufu bua kushipa Yesu bu muakaman'abu kusuika dî. Kadi muntu mukuabu udi ulua kubatangila ; badi bamumanye bimpe : udi muena mpala ibidi Yudasa, bua bualu buandi ke kuakafikabu kundekelu kua dijinga diabu. Udi ukeba tshiny ? Yudasa udi ujikula nkayende buakane bua Muyishi wende, udi utuala makuta, unvuija kanyinganyinga kende.

Abu bualu buebe, bu mudi bakuabu bamuambila, kabayi nende luse nansha lukese. Pashishe muena dia kabi Yudasa udi uya kudiowa, ujimija muoyo wene ne **musuka wende**, kayi wakula bua makuta akapanaye Mukelenge ! Ku luseke lua bakuidi banene, bakadi kabayi mua kusumba mashi a muntu muakane, badi baleja ditshina diabu, pakuela mushinga eu mu tshibutshilu tshia ntepelo !

Badi baya ne Yesu ku mpala kua pilato, nguvena. Bua Yesu, biakadi bitekete bua kupetela ku mpala kua nguvena mulumbuluishi muena Lomo, ditshimuna dia lukuna lua tthisamba tshiandi. Kadi udi ushala mupuwe, udi mua kuakula anu pikalabi misangu yonso bua kujikula bukelenge buandi kudi bena Yuda tthisamba tshiandi. « Mukaji wa mukoko udi mupuwe ku mpala kua bakoshi ba miosa... kakabulula mukana muende » (Yesh. 53. 7 ; fuany. mv. 12 ne 14 ne shap. 26. 63).

Matayo 27. 19-31

Dipampakana dia Pilato didi dinene, ku mpala kua mufundibue udibu bamuluila nende kudi ba mfumu ba bena Yuda. Katu muanji kupeta muntu ku mpala kuende bu eu nansha. Udi upeta bumanyishi misangu ibidi : bua kumudilu kudi **mukaji wende** (mv. 19) buibidi kudi **kondo kende ka mutshima** (mv. 24 kundekelu) kadi kamupesha bujadiki ne, udi ne bualu ne muntu **muakane**. Bualu bukuabu udi mumanye ku dishima dia bungi dia bantu aba ne bakamufila mu bianza biende ku **lukuka** (mv. 18). Tshia kuenza ntshinyi ? Bulelela, bikalaye udi umupisha kena wenza buakane nansha ; Kadi ye ye mumulekele, tshisumbu tshia bantu bandi kabakusanka nansha. Pakowaye mu tshinfuanyi mayi ku bianza biende (**kadi kakowesha kondo kende ka mutshima wende nansha**), wakapumuina bujitu ebu pa makaya a tshisamba, tshidi tshibuita ne mesu abu. Ku nyima kua tshisumbu tshia bantu ne kua ba mfumu babu badi bakumbaja malu bu mudi mitshima yabu misue, Satana udiku, utungunuka mudimu wende wa lukuna. Kadi Nzambi ku luandi luseke udi utungunuka ne wende mudimu wa ngasa munene ne wa lupandu.

Katataka Yesu udi mu bianza bia Basalayi ba dikamakama. Badi bamuluatshika tshikowelu tshia tshimuenenu tshia bukelenge, bua kumuseka, ku mpala kua kuya nende mu muaba wa makenga. Kadi dituku dikuabu, Mukelenge neamueneke ku mpala kua buonso, muluatshishibue ne butumbi bua Mukelenge wa bakelenge. Ne tshianza tshiende tshikole, tshianza etshi tshikadi tshikuate disele, netshijke mu kulumbuluisha bena lukuna bandi (fuany. mv. 29 ne Mis. 21. 3, 5, 8).

Matayo 27. 32-49

Badi bumuka ne ne Yesu ku muaba wa tshilumbuluidi, bua kuya nende ku muaba wa dikenga. Simona muena Kulena udi muenzejibue bua kuambula mutshi mutshiamakane. Kadi Yeye (Yesu) udi utuala **mu budisuile** bujitu bunene : bua bubi buetu, buakapanga nansha umue kuangata pa muaba wende. Udi mupopedibue pa mutshi mutshiamakane, munkatshi mua banyengi babidi. « Dibandibua diandi difunda » pa mutu pa mutshi mutshiamakane, bulelela didi dipisha tshisamba tshiente tshidi tshipopela Mukelenge watshi ku mutshi mutshiamakane.

Bualu ebu budi butupesha mu tshikoso, kabuyi buvudija kuakadi bantu kabayi mua kupanga kukumbaja meyi abu bua kusankisha meshi abu. Kupitshila ku diakula dia Nyuma, tudi tunvua ne kakuena mushindu wa dikenga wakapanga Musungidi wetu muimpe kuangata.

Dikengesha dia mubidi, kadi ku mpala kua bionso mputa minene ya mu meshi. Baseki badi apu : bamukeka ne baseka Yesu, bamuamba ne dimuteta bua kudisungila nkayende (mv. 40). (Kadi bikalaye udi ushala pa mutshi mutshiamakane, ke bualu bua kusungila nangananga **bakuabu** anyi ?) **Badi baseka** Nzambi padibu bela mpata ku dinanga dia Nzambi kudi Kilisto udi witabuja makenga manene aa (mv. 43 ; Mis. 69. 9). Kadi misangu yonso, **dikenga dia ku makenge ende**, ndilekedibua didiye wangata kudi Nzambi mu meba asatu a midima. Pa dib'adi ? Nzambi wakasokoka mpala wende, pakavujibua Yesu mulau, ujimija mibi yanyi ne yebe, ne « mutshima wende muimpe muinshi mua bujitu ebu bua tshintu tshibipe, kuambula dinyoka dietu dia tshiedeletele ».

« Kilisto wakafua bua malu mabi etu, bu mudi mukanda wa Nzambi wamba, wakajikibua, ne wakabishibua pashishe kua matuku asatu bu mudi mukanda wa Nzambi wamba.

Katataka, Kilisto wakamana kubishibua mu bafuebu mamuma akukuama diambedi a bantu bakulala tulu mu lufu. »

(1 Kolinto 15. 3, 4, 20)

« Tudi tuitabuja mu eu wakabishibua mu bafue, YesuMukelenge wetu, wakashipibua bua malu mabi etu, ne waka Bishibua bua dibingishibua dietu.»

(Lomo 4. 24, 25)

Matayo 27 50-66

Mudimu wa bupikudi wakujika, butshimunyi budi buangatshibue. Ne dî dikole dia butshimunyi ke didi Mukelenge ubuela nadi mu lufu. Padib'adi Nzambi udi mua kufila bimanyinu bia butshimunyi bikuabu. **Udi upanda tshilulu tshia mu ntempelo**, unzulula nunku « nshila mupia-mupia ne wa muoyo » udi muntu mua kusemena ku mpala kua Nzambi ne « budikadidi buonso » (Ebelu 10. 19 ku 21). Udi unzulula kabidi nkita ne muaba wa bafue udi muenzejibue bua kupatula bamue ba ku bapika bau bua kuleja ne, bakautamba bukole.

Pashishe, Nzambi udi utabalela butumbi budi bukumbanyine Muanende. Bilondeshele mei a baprofete, Yesu udi ubuela mu lukita lua muntu mubanji wakalongolola kujikibua kuende (Yesh. 53. 9). Bakaji bakuabu, badibu bakula bua didifila diabu, badi bamonyi ba bualu. Dinanga didi dijika Eu wakadi lukuna lujike. Kubanga ku tshibangidilu tshia lumu'elu luiimpe, ne kundekelu, lukuna elu luakatamba kuvulangana bua Yesu. Ku diledibua diandi, luakamueneka kudi Helode. Ludi lumulonda too ne mu lukita **lulama** ne **lutua tshitampi** kudi ba mfumu ba bena Yuda. Kadi basalayi, tshitampi ne dibue dinene bidi bulongolodi bua tshianana, neambuluushe bua kutamba kuleja dibika dia Mukelenge Yesu.

Diunvuija dia kanyinganyinga, bena lukuna ba Mukelenge badi bavuluka malu adi bayidi bandi bapua muoyo ! (mv. 63).

Matayo 28. 1-20

Didi dinda dia butshimunyi dia **dibika dia ku bafua**. Ku dibika edi, Nzambi udi ufila bumanyishi bunene bua bupuangane bua mulambu, ne bua dianyisha dionso diangisha diakasanganaye mu mudimu wa kakumbaja Yesu. Balami bakadi bateka ku lukita, kabayi mua kuela mpata ku bualu ebu bunene, badi babumanyishi babu ba budisuile... ne batshinyishibue (Mis. 48. 5). Kadi bakuidi, bakananukila anu kukolesha mitshima yabu, nebasumbe kondo ka mutshima ka bantu abu, bu muakasumbabu ku mpala ka Yudasa.

Bakaji ku lukita badi bapet mukeshi kudi muanjelo. Mitshima yabu miuwule ntente ne **ditshina popamue** ne **disanka disanka**, badi bayo lukasa bua kumanyisha. Pa dib'adi badi basambakana ne Mukelenge Yesu.

Pashishe Mukelenge udi umueneka kudi bayidi bandi dikumi ne babidi, ku muaba wakabambilaye mu Ngalela bua kusambakana n'abu. **Udi ubapesha** « **mukeshi wa mu nshila** » mu mvesa wa 19 ne wa 20, mudimu wa mushinga mukole, bu mudiwu disua dia ndekelu kudi udi ubapeshau. Bukokeshi buonso bua Bukelenge bua kabenga bantu bandi kumupesha, Nzambi wakumupabu mu diulu ne pa buloba ne bayidi bandi badi ne bujitu bua kubumanyisha. Kadi Yesu udi upesha kabidi bantu **bandi mulayi**, kakapanga ne kena upanga kuikala ne bapikudibue bandi dituku nansha dimue, « ndi nenu matuku onso » too ne kunshikidilu kua bikondo. Mushindu eu ke udiye ujikija lumu luimpe bu muakabangaye ne dina dia **Emanuele : Nzambi udi netu** (shap. 1. 23).